

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012-2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Iva Dvořáčková

Bezdomovectví – jeho příčiny, možnosti řešení

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. Petr Gruber

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR – COMBINED TYPE OF STUDY

2012-2015

BACHELOR THESIS

Iva Dvořáčková

Homelessness – Causes and Possible Solutions

Prague 2015

The bachelor thesis work supervisor:

Mgr. Petr Gruber

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž je při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezentačním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 26. 2. 2015

Iva Dvořáčková: .....

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Petrovi Gruberovi za jeho cenné rady a připomínky.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou bezdomovectví. Věnuje se vymezení pojmu bezdomovectví, sleduje příčiny jeho vzniku a možnostmi řešení s přihlédnutím ke vzdělávání dospělých. Kazuistiky obsažené v praktické části jsou komparovány s některými příčinami bezdomovectví.

Klíčové pojmy

Bezdomovec, bezdomovectví, osoby znevýhodněné na trhu práce, sociální vyloučení, vzdělávání.

Annotation

The bachelor project is focused on homelessness problematics. Project characterizes the term of homelessness, follows its ground and possibilities of solution with consideration of adult education. Case histories included in the practical part are compared with some reasons for homelessness.

Key words

Adult education, disadvantaged people into the labour market, homeless, homelessness, social exclusion.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 BEZDOMOVEC, BEZDOMOVECTVÍ.....	11
1. 1 Bezdomovec v českém právním řádu.....	12
1. 2 Bezdomovec dle typologie ETHOS.....	13
1. 3 Další typologie bezdomovectví.....	14
2 BEZDOMOVECTVÍ V ČÍSLECH.....	16
3 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ.....	18
3. 1 Nezaměstnanost.....	19
3. 2 Rozpad rodiny a sociální izolace, dysfunkčnost rodiny.....	20
3. 3 Závislost na návykových látkách, psychické poruchy a nemoci.....	21
3. 4 Pobyt v uzavřeném zařízení (instituci) a nastavení sociálního a zdravotního systému.....	22
4 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ.....	24
4. 1 Dokumenty zabývající se problematikou bezdomovectví.....	24
4. 2 Komplexnost řešení problematiky bezdomovectví.....	27
4. 2. 1 Péče o zdraví.....	28
4. 2. 2 Péče o vzdělání.....	29
4. 2. 3 Péče o výdělečnou činnost.....	30
4. 2. 4 Sociální péče.....	31
5 ÚSKALÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE S BEZDOMOVCI.....	33

PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
6 ANALÝZA KAZUISTIK.....	35
6. 1 Kazuistika číslo 1.....	35
6. 2 Kazuistika číslo 2.....	42
6. 3 Kazuistika číslo 3.....	45
6. 4 Kazuistika číslo 4.....	49
6. 5 Shrnutí.....	52
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	56
Seznam použitých českých zdrojů.....	56
Seznam použitých internetových zdrojů.....	57
SEZNAM ZKRATEK.....	61

ÚVOD

Téma bezdomovectví si autorka vybrala na základě některých postojů široké veřejnosti, ale i některých politických představitelů. Tyto postoje a názory jsou často prezentovány bez hlubší znalosti tohoto problému a spíše řešení oddalují, než k němu přispívají. Do roku 1989 jsme se v československé společnosti s pojmem bezdomovectví setkávali s odkazem na historii nebo s poukazováním na neuspokojivé životní podmínky části obyvatel kapitalistického či rozvojového světa. Sametová revoluce přinesla vedle politických také změny ekonomické, které mimo jiné začaly klást větší míru zodpovědnosti každého jednotlivce za svůj vlastní život a způsob, jakým tento život prožije. Někdo byl schopný se v nových podmínkách orientovat lépe, rychleji, jiný pomaleji, nebo nebyl schopný adaptace vůbec. A někteří ani nedostali možnost na rychlé změny reagovat. Začali se objevovat lidé, kteří ztratili zaměstnání, příjem nebo bydlení. Vznikla stále se rozrůstající skupina obyvatel, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením nebo se osobami sociálně vyloučenými stávají. Na bezdomovectví nebyla připravena společnost ani samotný stát. Důvodem může být i neochota se bezdomovectvím zabývat, tento problém poznat, seznámit se s jeho příčinami a hledat jeho řešení. Ignorováním tohoto problému však bezdomovectví nezmizí. Je důležité si tento pojem vymezit a dále ho studovat, hledat souvislosti.

Bezdomovectví je považováno za jednu z nejhorších forem vyloučení, které je způsobeno mnoha příčinami. Při nepochopení jeho příčin může být snaha při jeho řešení neúspěšná. Pokud jsou správně určeny příčiny bezdomovectví, je možné aplikovat nejúčinnější prostředky při jeho eliminaci. Cílem bakalářské práce je příčiny bezdomovectví jedinců komparovat s teoretickými poznatky dané problematiky. Za tímto účelem autorka nejprve věnuje pozornost základním pojmům, které se této problematiky dotýkají. Nastíní příčiny a procesy vedoucí k bezdomovectví. Zároveň chce přiblížit vztah mezi bezdomovectvím a vzděláváním.

V teoretické části se autorka věnuje pojmu bezdomovec z několika pohledů. Většina společnosti považuje za bezdomovce osoby, které jsou opilé, zfetované, špinavé a zdržují se na nádražích, u nákupních center, stanic metra nebo v dalších prostředcích hromadné dopravy. Toto je však jen vrcholek pyramidy. Málokdo si

s pojmem bezdomovec spojí osoby, které žijí na ubytovnách, bydlí v bytech bez platné nájemní smlouvy nebo žijí v přelidněných nevyhovujících bytech. Dále se autorka věnuje příčinám způsobujícím bezdomovectví a možnostem řešení tohoto problému. Dotýká se problému zjištění počtu lidí bez domova. Sleduje různé strategie zabývající se bezdomovectvím. Spojuje problematiku bezdomovectví se vzděláváním, zejména vzděláváním dospělých.

Praktická část by měla teoretickou část doplňovat. Tvoří ji čtyři kazuistiky popisující příběhy lidí, kteří prožili část svého života jako bezdomovci. Ačkoliv většina z nich v současné době zjevnými bezdomovci není, bezdomovectvím jsou ohroženi stále. Jedná se o klienty oddělení sociální péče, kde autorka pracuje. Materiály pro zpracování kazuistik byly čerpány ze spisové dokumentace oddělení sociální péče. Kazuistika jednoho klienta je doplněna jeho zamyšlením, vyjádřením pocitů, které ho na ulici provázely. Na závěr každé kazuistiky bude provedena komparace příčin vzniku bezdomovectví jednotlivců s příčinami uvedenými v praktické části.

TEORETICKÁ ČÁST

1 BEZDOMOVEC, BEZDOMOVECTVÍ

Pojem bezdomovec může být vnímán z mnoha pohledů. V této práci je za bezdomovce považován člověk, který je občanem České republiky nebo se na území České republiky zdržuje, je součástí společnosti, má svoje práva a také povinnosti. Základní práva mu zajišťuje Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku nebo mezinárodní smlouvy přijaté Českou republikou. V některých případech mohou být přístup k jeho právům či vymáhání povinností obtížně dosažitelné. Stává se osobou znevýhodněnou v přístupu ke svým právům díky statusu bezdomovce, tedy člověka, který je bez domova.

Slovo bezdomovectví pak vyjadřuje určitý jev, jehož nositeli či aktéry jsou právě bezdomovci. Téměř každé odborné pojednání k dané problematice obsahuje myšlenku, že bezdomovectví představuje krajní podobu sociálního vyloučení. Kotýnková uvádí: „*Sociální vyloučení (exkluze) je chápáno jako nerovnost v participaci na životě společnosti, která je výsledkem nedostatku příležitostí k této participaci.[...] Na sociální vyloučení je nahlíženo jako na odraz nerovného přístupu k pěti základním zdrojům společnosti: k zaměstnání, zdravotní péči, vzdělání, bydlení a k sociální ochraně.*“¹ Takto ohroženi jsou zejména lidé dlouhodobě nezaměstnaní, nemocní, senioři, lidé žijící dlouhodobě v institucích, neúplné rodiny s malými dětmi, lidé závislí na návykových látkách a migranti.² Bezdomovectví můžeme chápat také jako proces, který je nutné poznat a pochopit. Jeho poznání je základním předpokladem pro účinné řešení problematiky bezdomovectví.

V následujících podkapitolách je zúžen pohled na bezdomovce z právního hlediska a z hlediska sociální péče. Každá tato oblast vnímá bezdomovce jinak, ačkoliv při hlubší analýze můžeme mezi nimi najít průsečík. Člověk bez státní příslušnosti

---

¹KOTÝNKOVÁ, M. In: MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. a P. KODYMOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 315. ISBN: 80-7367-002-X.

²SCHWARSZOVÁ, G. In: : MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. a P. KODYMOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 316. ISBN: 80-7367-002-X.

může vykazovat rysy zjevného bezdomovectví. Může však také žít v bezpečí svého domova tvořeného nejen bytem, který užívá, ale i rodinou, jež ho obklopuje. Definici bezdomovce naplňuje méně, než občan, který má de iure všechna práva, ale de facto je nemůže nebo neumí uplatnit.

1. 1 Bezdomovec v českém právním řádu

Často používané slovo bezdomovec v souvislosti s člověkem zanedbaného zjevu, který je doprovázen zápachem alkoholu či nedostatečné hygieny, se v českém právním řádu nevyskytuje. Pojem bezdomovec se objevuje v zákonech souvisejících se státním občanstvím a jedná se o osobu bez státní příslušnosti³. Internetová příručka Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR uvádí: „*bezdomovec ... kdo nemá domov, vlast; uprchlík ...*“.⁴ Zákony, které upravují péči o osoby bez domova, však pojem bezdomovec neznají. Zákon o sociálních službách používá výrazy osoba v nepříznivé sociální situaci, kde se nepříznivou sociální situací rozumí: „*oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práva a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením*“⁵, osoba ohrožená sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučená, kde se sociálním vyloučením rozumí „*vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace*“⁶. Pojmy v dikci zákona o sociálních službách zcela nevyjadřují stav či jev odpovídající bezdomovectví, pro širší veřejnost nemají vypovídající význam. Na druhé straně pojem bezdomovec získal pejorativní zabarvení. Toto označení

---

³ČESKO. Zákon č. 186 ze dne 11. června 2013 o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 77, s. 1774 - 1809. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

⁴Bezdomovec. In: *Internetová jazyková příručka*. [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. © 2008-2015 [cit.2015-01-11]. Dostupné z:<http://prirucka.ujc.cas.cz/slovo=Bezdomovec&Hledej=Hledej>

⁵ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006a, částka 37, s 1257 – 1289. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

⁶ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006b, částka 37, s 1257 – 1289. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

považují za hanlivé samotné osoby bez domova a ve stejném zabarvení ho často používá i část veřejnosti, nevyjímaje politických představitelů.

Vzhledem k nejasnému vymezení osob bez domova není možné zjistit ani jejich počet. Obtížně se určuje, kdo již bezdomovcem je a kdo do této subkultury ještě nepatří. Zároveň je nutné stanovit takovou definici, která je kompatibilní s definicemi států Evropské unie. Sjednocení definic a typů bezdomovectví také umožní srovnávat zjištěná statistická data a s těmito daty pracovat. Jednou z takovýchto definic by mohla být definice dle typologie ETHOS.

1. 2 Bezdomovec dle typologie ETHOS

Bezdomovectví je globálním jevem. Potýkají se s ním vyspělé státy stejně jako rozvojové země. V rozvojových zemích se může jednat o celé skupiny obyvatel, pro které je determinující například příslušnost k určitému etniku, náboženskému vyznání nebo sociokulturním tradicím. Postavení bezdomovců ve vyspělých zemích nemusí být díky vybudované sociální síti tak trýznivé a devastující. Stává se však každodenní realitou i v ekonomicky silných a politicky stabilních společnostech. Výjimkou není ani Evropa.

V reakci na stále rostoucí problém bezdomovectví v Evropě byla založena v roce 1989 Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci - FEANTSA. FEANTSA⁷ představuje střešní organizaci nad neziskovými subjekty, jež se v Evropě podílejí na boji s bezdomovectvím. V současné době sdružuje více než 130 organizací ze 30 zemí. Českou republiku v této organizaci zastupují Armáda spásy, Naděje a Sdružení azylových domů. FEANTSA iniciovala vznik Evropské typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení – ETHOS, která umožňuje sjednocení definic napříč státy Evropy, usnadňuje a zpřesňuje komunikaci v oblasti bezdomovectví a umožňuje získávat validní data pro další výzkum⁸.

---

⁷About FEANTSA. *FEANTSA* [online]. Brussels: FEANTSA, © 2011 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/spip.php?rubrique13&lang=en>

⁸ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion. *FEANTSA* [online]. Brussels: FEANTSA, © 2011 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en>

V roce 2007 vydala Naděje zprávu *Definice a typologie bezdomovectví* Ilji Hradeckého a kolektivu jako jeden z výstupů projektu *Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR* realizovaného v letech 2005 – 2007. Hradecký vycházel z vývoje definice ETHOS, která stanovila tři domény tvořící domov, jehož absence může být považována za vymezení bezdomovectví. Těmito doménami jsou:

- doména fyzická – obydli, způsobilé k naplňování potřeb dané osoby a její rodiny,
- doména sociální – možnost uchovat si soukromí a udržovat společenské styky,
- doména právní – mít výlučné vlastnictví, jistotu užívání a právní nárok.

Podle absence jedné nebo více domén můžeme určit odlišný rozsah a hloubku jednotlivých forem bezdomovectví. Rozlišujeme tak osoby bez střechy nad hlavou, bez bytu, v nejistém a nebo nevyhovujícím bydlení.⁹ Přínosem tohoto projektu je aplikace evropské typologie ETHOS do českých podmínek. Projekt vytvořil základy české typologie bezdomovectví, se kterou mohou pracovat všichni ti, kteří se bezdomovectvím zabývají.

1.3 Další typologie bezdomovectví

Rozmanitost pohledů na bezdomovectví přináší i další vymezení tohoto jevu. Výsledkem vztahu bezdomovců k veřejnému prostoru je jejich základní rozdělení na bezdomovce zjevné, skryté a potenciální, jak ho uvádějí Průdková a Novotný¹⁰. Zjevnými bezdomovci jsou osoby bez střechy, z pohledu veřejnosti vypadají jako bezdomovci a přespávají ve veřejném prostoru (na lavičce, v parku, na nádraží). Skrytí bezdomovci nemají žádnou možnost stálého bydlení a přespávají například u známých, na ubytovnách, noclehárnách apod. Potenciální bezdomovci prozatím bydlí, ale jejich bydlení je nejisté například z důvodu očekávané exekuce, neexistence platné nájemní smlouvy, násilí v rodině a mnoha jiných příčin.

⁹HRADECKÝ, I. et al. *Definice a typologie bezdomovství: zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR*. 1. vyd. Praha: Naděje, 2007a, s. 9 – 33. ISBN 978-80-86451-13-8.

¹⁰PRŮDKOVÁ, T. a P. NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, s. 13. ISBN 978-80-7387-100-0.

Typologie z dalších hledisek uvádí Marek, Strnad a Hotovcová:

- časové hledisko - typ chronický, epizodický, přechodný,
- geografické hledisko - podle místa přespávání,
- hledisko příčin - příčina může být jedna hlavní, nebo ve většině případů souhrn několika příčin,
- způsob obživy - žebrání, krádeže, sběr kovu, obcházení popelnic, využívání charitativních služeb¹¹.

Vymezení pojmu bezdomovec je důležité i pro zjištění počtu takovýchto osob. Této otázce se autorka věnuje v následující kapitole.

---

¹¹MAREK, J., STRNAD, A. a L. HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 15. ISBN 978-80-262-0090-1.

2 BEZDOMOVECTVÍ V ČÍSLECH

Tato kapitola upozorňuje na náročnost kvantifikace lidí bez domova. V novodobé historii České republiky již došlo k několika pokusům o sčítání lidí bez domova. Mezi ta významnější můžeme zařadit akci v roce 2004, kdy došlo ke sčítání bezdomovců na území hlavního města Prahy. Impulzem ke sčítání bezdomovců byla potřeba věrohodným způsobem zjistit jejich počet. Odhady pro Prahu se od sebe lišily v počtu tří set až patnácti tisíc osob. Postup zpracování výsledků tohoto sčítání zveřejnil Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Byla zvolena metoda přímého sčítání bezdomovců, a to mimo jiné na základě zpráv, které každoročně vydává FEANTSA. Myšáková v postupu zpracování výsledků uvádí, že pořízená data vycházela ze šesti zdrojů:

- z lůžkové kapacity azylových domů, nocleháren,
- z denního centra,
- z institucí (nemocnice, léčebny, věznice, záchytky),
- z městské hromadné dopravy,
- z terénu sečteného,
- z terénu samo sčítaného (výsledky zjištěné odhadem dle dřívějších zkušeností např. bezdomovci v nedostupném terénu).¹²

Výsledkem byly zatím nejkvalifikovaněji zjištěné počty bezdomovců v Praze. Celkem bylo sečteno 3096 bezdomovců.

Další sčítání v Praze proběhlo v roce 2007, zjištěný počet bezdomovců činil 1811 osob. Rozdílný počet bezdomovců byl způsobený použitím odlišné metodiky sčítání. K zatím poslednímu sčítání bezdomovců v Praze došlo v roce 2010. Šnajdrová a Holpuch ve své závěrečné zprávě popisují použití jiné metody sčítání, a to kombinaci pravděpodobnostní metody zpětného záchytu a metody úplného sečtení.¹³ Zjištěný počet bezdomovců činil přibližně 4000 osob.

---

¹²MYŠÁKOVÁ, M. *Sčítání bezdomovců Praha 2004 – postup zpracování výsledků* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_151.pdf

¹³ŠNAJDROVÁ, Z. a P. HOLPUCH. *Sčítání bezdomovců na území hlavního města Prahy, závěrečná zpráva* [online]. Praha: Magistrát hl. m. Prahy, 2010. Dostupné z: http://socialni.praha.eu/public/44/9f/ae/1877854_502943_zaverecna_zprava_scitani_bezdomovcu_hmp_2010.pdf

Na základě podobné metody použité v Praze v roce 2004 došlo ke sčítání bezdomovců v Brně v letech 2006, 2010 a 2014. Sčítaná místa byla rozšířena o komerční ubytovny.¹⁴ V roce 2006 byl zjištěn počet bezdomovců 1179, v roce 2010 počet 1354 bezdomovců a v roce 2014 bylo sečteno 1950 bezdomovců. Díky použití stejné metody přineslo porovnání výsledků sčítání v Brně informaci o nárůstu počtu bezdomovců v rozmezí let 2004 až 2006 o 175 osob a v rozmezí let 2006 až 2014 o dalších 596 osob.

Poprvé v historii sčítání obyvatel se v roce 2011 zjišťoval počet bezdomovců. Kvantifikování počtu bezdomovců předpokládalo i nařízení Komise EU číslo 519/2010.¹⁵ Zjištěný počet bezdomovců na území České republiky činil 11 496 osob. Největší počet bezdomovců zaznamenal Moravskoslezský kraj – 2 574 osob, následovalo hlavní město Praha s 1 254 osobami bez domova, v Jihomoravském kraji bylo sečteno 1 159 osob bez domova. Ke sčítání bezdomovců docházelo ve spolupráci s organizacemi, které se zabývají poskytováním sociálních služeb pro bezdomovce. Probíhalo v noclehárnách, azylových domech a v nízkoprahových centrech těchto organizací. Záleželo také na ochotě klientů sčítací archy vyplnit.

Výše zmíněná sčítání se zaměřila na bezdomovce zjevné. Počet bezdomovců skrytých a potenciálních se jen odhaduje. Například při sčítání obyvatel 2011 bylo sečteno 192 738 osob, které žijí v zařízeních (ubytovny, svobodárny, chatky, věznice, nouzová obydlí apod.). Počet obyvatel, kteří žijí v nejistém bydlení, je nezjistitelný.

---

¹⁴Počet lidí bez domova vzrostl, ale ne těch na ulici. *BRNO* [online]. Brno: BRNO, © 17. 3. 2014 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/brno-aktualne/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/pocet-lidi-bez-domova-vzrostl-ale-ne-tech-na-ulici/>

¹⁵Obyvatelstvo podle způsobu bydlení a podle velikostních skupin obcí a krajů. Veřejná databáze Českého statistického úřadu [online]. Praha: Český statistický úřad, © 15. 1. 2015 [2015-01-18]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladni-vysledky>

3 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ

Tato část se věnuje příčinám vzniku a trvání bezdomovectví. Různé definice bezdomovectví se zaměřují na sociální situaci osob bez domova, ale nezachycují jeho příčiny či následky. Marek, Strnad a Hotovcová zmiňují pohled atribuční teorie z psychologie, která rozděluje atributy na situační (měnící se podle situace) a dispoziční (ovlivněné vlastnostmi jedince). Z tohoto pohledu dělí příčiny bezdomovectví na objektivní a subjektivní. Objektivní příčiny mohou být způsobeny systémovou chybou a bezdomovec je obětí. Subjektivní příčiny jsou výsledkem nepříznivých vlastností jedince.¹⁶ Velká část občanů žijících na komerčních ubytovnách byla vystavena systémové chybě v lednu roku 2012, kdy došlo k převedení výplaty dávek hmotné nouze z obcí s přenesenou působností na úřady práce. Vzhledem k nefunkčnosti systému nebyly včas vyplaceny doplatky na bydlení a někteří občané museli komerční ubytovny opustit. Z bezdomovců skrytých se stali bezdomovci zjevní.

Chápeme-li bezdomovectví spíše jako proces, během kterého se jedinec z bezpečí domova stane osobou bez přístřeší, hledáme příčiny primární. Důvody, proč jedinec na ulici zůstává, ovlivňují příčiny sekundární. Návrat reintegrované osoby zpět na ulici způsobují příčiny terciární. Podle Marka, Strnada a Hotovcové je řešení primárních příčin otázkou prevence ještě před tím, než se jedinec ocitne na ulici, sekundární příčiny mohou řešit poskytovatelé sociálních služeb (ambulanti služby, poradenství apod.) a terciární příčiny mohou být překonány dobrou sociální prací.¹⁷ Je nutné upozornit, že bezdomovectví většinou není důsledkem jedné příčiny, ale výsledkem působení hned několika faktorů současně. Zároveň jednotlivé příčiny mohou být zahrnuty v primárních, sekundárních i terciárních příčinách. Marek, Strnad a Hotovcová mezi nejčastějšími příčinami uvádějí nezaměstnanost, závislost na návykových látkách, rozpad rodiny a sociální izolaci, pobyt v ústavu či ve vězení,

---

¹⁶MAREK, J., STRNAD, A. a L. HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 17. ISBN 978-80-262-0090-1.

¹⁷MAREK, J., STRNAD, A. a L. HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 19. ISBN 978-80-262-0090-1.

psychické potíže a nemoci, nastavení sociálního a zdravotního systému¹⁸. Těmto se autorka věnuje podrobněji v následujících podkapitolách.

3. 1 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost může mít kořeny v příčinách objektivních i subjektivních. Bez jakéhokoliv zavinění může být člověk propuštěn z důvodu reorganizace, ukončení činnosti podniku. Ke ztrátě zaměstnání může přispět i vlastním přičiněním (hrubým porušením pracovních povinností, neomluvenou absencí). Nezaměstnaností ztrácí člověk zdroj příjmů, často mu chybí prostředky na zajištění základních potřeb a na úhradu nákladů na bydlení. Nedostatek finančních prostředků znemožní jedinci kulturní a společenské vyžití. Nedobrovolná dlouhodobá nezaměstnanost může zapříčinit sociální izolaci či další psychické problémy zasahující též rodinu nezaměstnaného. Absence finančních prostředků může vést až ke ztrátě vlastního bydlení. Schopnost bezdomovce vrátit se zpět do pracovního procesu je omezena nedostatkem jídla, hygieny a odpočinku potřebného k načerpání nových sil. Životním stylem bezdomovce jedinec ztrácí pracovní návyky, má problémy s udržením denního řádu a respektováním autority.

Na nezaměstnanost má vliv také úroveň dosaženého vzdělání. Dle údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem se mezi lety 2001 – 2011 změnila struktura zaměstnaných podle nejvyššího ukončeného vzdělání. Snížil se poměr zaměstnaných osob se základním vzděláním a vzděláním středním bez maturity, zvýšil se poměr zaměstnaných osob s úplným středním vzděláním s maturitou a vysokoškolsky vzdělaných.¹⁹ Stejný zdroj uvádí, že k 26. 3. 2011 (rozhodný okamžik sčítání obyvatel) z celkového počtu 11 496 sečtených zjevných bezdomovců bylo 32 % se základním vzděláním, 49 % se středním vzděláním bez maturity, 16 % s úplným středním vzděláním s maturitou a pouze 3 % vysokoškolsky vzdělaných.²⁰

---

¹⁸MAREK, J., STRNAD, A. a L. HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 21 - 47. ISBN 978-80-262-0090-1.

¹⁹*Ekonomická aktivita obyvatelstva 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014. Dostupné z: [http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/E00036B5A0/\\$File/170218-14.pdf](http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/E00036B5A0/$File/170218-14.pdf)

²⁰*Bezdomovci podle nejvyššího ukončeného vzdělání* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014. Dostupné z: [http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/C30039EB43/\\$File/17022114a06.pdf](http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/C30039EB43/$File/17022114a06.pdf)

Nedostatek finančních prostředků způsobuje další problémy. Může dojít k zadlužení a následné neschopnosti tyto dluhy splácet. Vedle úroků jsou dluhy navýšeny o další náklady spojené se soudním jednáním, exekucí. Při zapojení se do oficiálního trhu práce je příjem ze zaměstnání snížen o exekuční srážky a zůstává na úrovni dávek hmotné nouze. Autorka má zkušenost, že hledá-li takto zadlužený člověk práci, jedná se většinou o práci bez oficiální pracovní smlouvy, a tak i bez právní ochrany zaměstnance.

3. 2 Rozpad rodiny a sociální izolace, dysfunkčnost rodiny

V této části je nahlíženo na dysfunkčnost rodiny jako na příčinu i důsledek rozpadu rodiny. Obě situace mohou být zároveň faktorem ovlivňujícím vznik bezdomovectví. Rozpad rodiny (manželství) můžeme řadit mezi primární příčiny bezdomovectví. K rozpadu může dojít náhlou událostí – úmrtím, nebo dlouhodobou dysfunkcí rodiny, která končí rozvodem či rozchodem nesezdaných partnerů. Jeden nebo oba z partnerů v důsledku vzájemného odcizení, ztráty právního nároku k bytu, snížení ekonomické soběstačnosti společné bydlení opouští. Situace je o to vážnější, jedná-li se o rodinu s nezletilým nebo nezaopatřeným dítětem. Bezdomovectvím jsou ohroženy obě strany, jak rodič s dítětem, tak rodič bez dítěte. Na osamělého rodiče jsou kladeny vysoké nároky. Sám zajišťuje ekonomické, psychologické a sociální potřeby rodiny. Pokud některou z těchto funkcí nezvládne, a to hlavně ekonomickou, může to být impulzem ke ztrátě domova. Kodymová a Koláčková mapují rizika, kterými jsou ohroženi osamocení rodiče. Patří mezi ně ekonomické znevýhodnění, nezaměstnanost, bytová problematika, sociální izolace, která může vést k sociálnímu vyloučení (exkluzi).²¹ Stejná rizika platí i pro rozcházející se páry manželské i partnerské, které jsou bezdětné. Sociálně izolovaným se stává i bezdětný rodič (partner), který rozpadem rodiny ztrácí nejužší sociální vazby. Zůstává sám. Trauma z rozpadu rodiny je velkou psychickou zátěží, která může vyvolat další problémy. Není neobvyklé, že

---

²¹KODYMOVÁ, P. a J. KOLÁČKOVÁ. In: MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. a P. KODYMOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 45 - 47. ISBN: 80-7367-002-X.

jeden z partnerů, nejčastěji muž, požívá nadměrně alkohol, nebo žena řeší psychickou zátěž užíváním léků. V obou případech může dojít k vytvoření závislosti.

Setrvání v dysfunkční rodině může vést k jevům, které mohou ovlivnit její členy v budoucnu a být zdrojem faktorů způsobujících bezdomovectví. Rozvod je pak lepším řešením než setrvání v takové rodině. Dysfunkční rodina může mít vliv na vznik a rozvoj psychických problémů a následných sociálně patologických jevů, jak je popisují Fischer a Škoda. Vymezují funkci rodiny, která je biologická, ekonomická, sociální a psychologická. Upozorňují, že pokud rodina některou nebo žádnou z výše uvedených funkcí neplní, může se stát pro její příslušníky zdrojem negativního vývoje, poruch chování a vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů²². Obzvláště ohroženými jsou pak děti, které mohou sociálně patologické jednání dále mezigeneračně přenášet do své budoucí rodiny.

3. 3 Závislost na návykových látkách, psychické poruchy a nemoci

Závislost na návykových látkách a psychické poruchy a nemoci spolu často souvisí. Jedna příčina může vyvolat druhou a vzájemně se ovlivňovat, musí se proto řešit zároveň. Bezdomovec bývá veřejností ztotožňován s osobou závislou na návykových látkách. Člověk opilý nebo pod vlivem drog je nejčastějším představitelem zjevného bezdomovectví, kterého veřejnost vnímá. Závislost řadíme mezi subjektivní příčiny bezdomovectví. Nešpor vycházející z Mezinárodní klasifikace nemocí popisuje závislost jako syndrom závislosti, což je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více²³. Závislosti bezdomovce vylučují z možnosti využívání většiny sociálních služeb. Dosáhnou pouze na nízkoprahová zařízení a služby nebo jim je poskytnuta základní pomoc v terénu. Vyhledky na vrácení se k běžnému způsobu života jsou limitovány schopností vymanit se ze svých závislostí, případně jsou závislosti příčinou opětovného návratu na ulici. Nutným předpokladem pro reintegraci závislých bezdomovců je zvládnutí jejich

²²FISCHER, S. a J. ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 139 – 144. ISBN 978-80-247-2781-3.

²³NEŠPOR, J. *Návykové chování a závislost*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 9 – 10. ISBN 978-80-7367-908-8.

závislosti. Motivací může být potřeba změnit svůj dosavadní způsob života z důvodu zdravotního stavu, těhotenství, narození dítěte a mnoha dalších důvodů, které jsou pro konkrétního jedince důležité. U lidí bez domova může být motivací pro léčbu závislosti také jen možnost ubytování v zimním období a nutnost odpočinku. V takovém případě je relaps (návrat k závislosti) velmi pravděpodobný.

V podobné situaci se nacházejí i bezdomovci s psychickými poruchami nebo psychicky nemocní. Jejich onemocnění jim nedovoluje reálný náhled na jejich situaci, případnou pomoc odmítají. Psychické onemocnění či porucha mohou být primární příčinou vzniku bezdomovectví a zároveň sekundární příčinou setrvání na ulici. K určení diagnózy dochází v případě, kdy takový člověk ohrožuje sebe nebo své okolí a je odvezen rychlou záchrannou službou do psychiatrické nemocnice. Zde je stabilizován, a pokud s další léčbou nesouhlasí, je z psychiatrické nemocnice propuštěn. Doporučené ambulantní léčbě se již zpravidla nepodrobí. Stejně jako lidé závislí pohybují se lidé psychicky nemocní v bludném kruhu, který lze jen velmi obtížně opustit. Šupková mezi nejčastějšími duševními chorobami u bezdomovců uvádí závislosti, psychotická onemocnění, depresivní a úzkostné poruchy a poruchy chování. Není výjimkou kombinace některých duševních poruch.²⁴

3. 4 Pobyť v uzavřeném zařízení (instituci) a nastavení sociálního a zdravotního systému

Osoby dlouhodobě žijící v uzavřeném zařízení (výchovní ústav pro mládež, vězení, ústav sociální péče), kde život probíhá podle předem stanoveného řádu, mají po propuštění problémy se samostatným fungováním. Pravidla nejsou vyžadována, den ztrácí svůj řád. Zároveň si přinášejí stigma zařízení, které opustily. Formálně jsou označovány za osoby sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené. Nemohou-li se vrátit do fungující rodiny, pravděpodobnost vzniku bezdomovectví je vysoká. Hledání zaměstnání je pro ně obtížné, zvláště mají-li záznam v rejstříku trestů. Někteří si zaměstnání ani nehledají, je pro ně jednodušší páchat další trestnou činnost. V lepším

---

²⁴ŠUPKOVÁ, D. et al. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 27. ISBN 978-80-247-2245-0.

případě se zapojí do systému sociální pomoci. I zde jsou některými pracovníky považovány za osoby, které systém využívají.

Ani současné nastavení sociálního a zdravotního systému některým jedincům nepomůže při ohrožení bezdomovectvím. Bezdomovci jsou lidé, které nezachytila sociální síť rodiny ani sociální síť státu. Je obtížné identifikovat potenciální či skryté bezdomovce a nabídnout jim pomoc před získáním statusu zjevného bezdomovce. Někteří lidé o možnostech sociální péče a pomoci neví, nebo je pro ně obtížné se v sociálním systému orientovat. K informacím se dostanou až v okamžiku, kdy pro uplynutí času nemohou tuto pomoc využít. Například podmínky pro nárok na příspěvek na bydlení adekvátně nereagují na náhlý pokles příjmů. Při posuzování výše příjmů se vychází z příjmů za uplynulé čtvrtletí, kdy mohl být příjem ještě dostačující. V dalším čtvrtletí nárok na příspěvek na bydlení ze státní sociální podpory nevznikne, pokud žadatel nemůže prokázat náklady na bydlení za uplynulé čtvrtletí. Pokud již v tomto období nájem neplatil, nemá co prokazovat a nárok na příspěvek na bydlení nevznikne. Z dlužícího nájemce se stává potenciální bezdomovec. Pravidlo příslušnosti dle trvalého pobytu žadatele znemožňuje vyřízení nároku na sociální pomoc z místa, kde se žadatel – bezdomovec zdržuje. Jedná se hlavně o bezdomovce, kteří do velkých měst přijeli z venkova nebo malých měst. Nechtějí se do místa trvalého bydliště se stigmatem bezdomovce vracet nebo na cestu a nejnужnější ubytování nemají finanční prostředky.

Dostupnost lékařské péče je pro bezdomovce dalším problémem. Nemají svého praktického lékaře, stomatologa, často nemají vedle dokladů ani průkaz pojištěnce některé ze zdravotních pojišťoven. Zato mají dluhy na zdravotním pojištění. V případě potřeby ošetření narážejí na neochotu lékařů a zdravotnického personálu. Odrazování jsou tvrzením, že nejsou zdravotně pojištěni, nemají průkaz pojištěnce. Často se stává, že zůstávají sedět dlouhé hodiny v čekárně, dokud sami bez ošetření neodejdou. To vše se děje, i když Listina základních práv a svobod v článku 31 zajišťuje každému právo na ochranu zdraví a bezplatnou zdravotní péči²⁵. Vedle nezdravého životního stylu nedostupná zdravotní péče zdraví bezdomovce poškozuje a může způsobit trvalé následky. Návrat k běžnému způsobu života se tak ztěžuje.

---

²⁵ČESKO. Ústavní zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s 17 – 23. Dostupné z <http://www.psp.cz/doks/laws/listina.html>

4 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ

Tato kapitola se věnuje problematice řešení bezdomovectví. Jeho globální rozměry jsou doloženy výčtem a popisem některých aktivit a dokumentů zabývajících se touto problematikou od úrovně Organizace spojených národů (OSN) až po strategie přijaté Českou republikou a hlavním městem Prahou. Tomeš vidí bezdomovectví jako systémový problém, jehož řešení není jen v péči o bezdomovce, ale především v podpoře jejich snah o sociální reintegraci.²⁶ O zjevného bezdomovce pečují různí poskytovatelé sociálních služeb a s vynaložením velkého úsilí a finančních prostředků zajišťují převážně jen jeho základní životní potřeby. Skrytí či potenciální bezdomovci zůstávají bez pomoci. Přitom nejúčinnější řešení bezdomovectví spočívá v prevenci, kterou by měl zajišťovat stát svojí sociální, zdravotní a vzdělávací politikou, politikou zaměstnanosti a jednotlivé obce ve spolupráci se státem zejména politikou bytovou. V této souvislosti je nutná meziresortní spolupráce oborů státní politiky, které mohou danou problematiku řešit na území České republiky.

4. 1 Dokumenty zabývající se problematikou bezdomovectví

Celosvětový význam měla Druhá konference OSN o lidských sídlech v Istanbulu v roce 1996 s názvem Habitat II, kde se její účastníci dohodli na přijetí **Agendy Habitat**²⁷ a tzv. **Istanbulské deklarace**, jež je prohlášením o přijetí řady opatření obsažených v Agendě Habitat. Dvěma základními cíli je zajištění přiměřeného bydlení pro všechny a trvale udržitelný rozvoj lidských sídel v urbanizujícím se světě. V České republice implementuje Agendu Habitat Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Ve vztahu k bezdomovectví je jeho úloha pouze administrativní, kdy informuje pravidelné konference OSN Habitat o krocích vlády, mimo jiné v Národní

---

²⁶ TOMEŠ, I. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 265. ISBN 978-80-7367-868-5.

²⁷ *Istanbul+5: Agenda Habitat a tisíciletí měst*. Informační centrum OSN v Praze [online]. Praha: United Nations Information Center, Prague, © 2005 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=764>

zprávě pro konferenci Habitat III²⁸ z července 2014 zmiňuje vznik Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. Tomuto dokumentu se bude autorka věnovat v dalším textu.

Evropská unie prostřednictvím Evropské komise stanovila pro roky 2010 až 2020 strategii **Evropa 2020**²⁹, jejímž cílem je dosáhnout evropského růstu. Tato strategie navrhuje postupy jak dosáhnout priorit, jimiž jsou inteligentní a udržitelná ekonomika podporující sociální začlenění. K naplnění priorit bylo stanoveno pět cílů týkajících se zaměstnanosti, inovací, vzdělávání, sociálního začleňování a změny klimatu a energetiky. K dosažení cílů má přispět sedm stěžejních iniciativ, z nichž dvě jsou důležité i z hlediska bezdomovectví. Těmito dvěma iniciativami jsou:

- Evropská platforma pro boj proti chudobě – zajištění sociální a územní soudržnosti tak, aby výhody vyplývající z růstu a zaměstnanosti byly ve velkém měřítku sdíleny a lidem postiženým chudobou a sociálním vyloučením bylo umožněno žít důstojně a aktivně se zapojovat do společnosti.
- Program pro nové dovednosti a pracovní místa – modernizace pracovních trhů a posílení postavení občanů rozvojem jejich dovedností v průběhu celého života za účelem zvýšení účasti na trhu práce a lepšího vyrovnání nabídky a poptávky na trhu práce, mimo jiné prostřednictvím mobility pracovních sil.

S cílem informovat odbornou i širokou veřejnost o současném stavu a vývoji bezdomovectví v Evropské unii a definovat základy společného postupu v boji s bezdomovectvím proběhla v prosinci 2010 **Evropská konsensuální konference Brusel 2010**³⁰, která definovala šest klíčových otázek napomáhajících k naplnění cíle této konference. Konsensuální konference o bezdomovectví byla první aplikací tohoto nástroje v oblasti sociální politiky na úrovni Evropské unie. Důležitým závěrem konference je odmítnutí přístupu, kdy je poskytováno přechodné bydlení v útulcích, a požadavek zejména na prevenci ztráty bydlení. S odvoláním na strategii Evropa 2020 se

---

²⁸Národní zpráva České republiky pro třetí konferenci OSN o bydlení a udržitelném rozvoji měst [online]. Praha: Ústav územního rozvoje. Jan Drbušek, © 2001 - 2014 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/6-mezinarodni-spoluprace/HABITAT/Dokumenty/Narodni-zprava/Narodni-zprava-CZ.pdf>

²⁹Strategie Evropa 2020 v kostce. Evropa 2020 [online]. Brussels: Evropská komise, © 28. 11. 2014 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_cs.htm

³⁰Evropská konsensuální konference o bezdomovectví Brusel, prosinec 2010 [online]. Praha: Sdružení azylových domů v ČR, 2010. Dostupné z: http://www.azylovedomy.cz/soubory/282_Z%C3%A1v%C4%9Bry%20konsensu%C3%A1ln%C3%AD%20konference%202010_web.pdf

tedy jedná o aktivní začlenění sociálně vyloučených do života společnosti a rozvoj jejich dovedností v průběhu celého života za účelem zvýšení účasti na trhu práce.

Aktivita České republiky v problematice bezdomovectví jsou následující. Vláda České republiky v roce 2013 svým usnesením číslo 666 schválila **Koncepci prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020**³¹. Jedná se o historicky první koncepci Vlády ČR zabývající se speciálně bezdomovectvím. Ačkoliv chápe bezdomovectví jako stav, respektuje, že jde ve skutečnosti o dlouhodobý a složitý proces od ohrožení vyloučením z bydlení nebo ztráty bydlení až po návrat do obvyklého životního stylu. Jednoznačně stanovuje cíl politiky řešení bezdomovectví jako udržení či nalezení bydlení, nikoliv ubytování nebo přístřeší. Jedním z opatření Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví je i uspořádání národní konsensuální konference o bezdomovectví. Dokumentem, který zastřešuje implementaci strategie Evropa 2020 do české politiky, je **Národní program reforem České republiky 2014**³², kde je jedním z bodů i sociální začleňování a boj s chudobou. Zvláště je v tomto dokumentu zmiňována problematika bezdomovectví s odvoláním na Koncepci prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. V lednu 2014 schválila Vláda ČR národní rámcový dokument pro oblast sociálního začleňování a boj s chudobou pod názvem **Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020**³³, který zastřešuje hlavní oblasti významné pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených. Tato strategie má přispět k plnění Národního programu reforem České republiky. Komplexně přistupuje k problematice a řeší objektivní i subjektivní faktory způsobující sociální vyloučení, tedy omezený přístup k zaměstnání, bydlení, sociální ochraně, zdravotní péči a vzdělání. Výsledkem jednoho z opatření Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020 je **Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice**³⁴, která proběhla v listopadu 2014. V prosinci 2014

---

³¹*Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví*. [online]. Praha: Vláda České republiky, 2013. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Koncepce-prevence-a-reseni-problematiky-bezdomovectvi-v-CR-do-roku-2020.pdf>

³²*Národní program reforem České republiky 2014* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/aktualne/NPR-2014.pdf>

³³*Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

³⁴*Co je konsensuální konference? Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, © 2014 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.bezdomovectvi.info/cs/co-je-konsensualni-konference/>

vydala její porota své první konsensuální stanovisko po konferenci. Definitivní závěr poroty se očekává v průběhu roku 2015. Cenným přínosem konference je zejména pojmenování problému jako komplexního a neřešitelného represí. Důležitá je i otázka, proč v České republice absentuje prevence bezdomovectví.

Praha neměla do roku 2008 zpracovanou jednotnou koncepci řešení bezdomovectví. Magistrát hlavního města Prahy proto v roce 2008 předložil Akční plán řešení problematiky bezdomovectví pro rok 2008 a následující období. Tento plán byl však koncipován více z pohledu represe proti bezdomovcům než z pohledu jejich reintegrace do společnosti. Naštěstí se opatření tohoto plánu nestačila realizovat. Po výměně politické garnitury byla předložena **Koncepce návrhů řešení problematiky bezdomovectví v Praze v letech 2013 – 2020**³⁵, která vychází ze snahy řešit tuto problematiku prevencí a rozvojem sociální práce s bezdomovci. Neřeší a nenavrhuje represivní opatření. V této koncepci je preferována spolupráce hlavního města Prahy a správních obvodů městských částí Praha 1 – 22. Tímto dojde ke spravedlivějšímu rozdělení služeb pro bezdomovce mezi všechny městské části. Koncepční aktivity navrhuje v oblasti prevence před ztrátou bydlení, v oblasti sociálních služeb, zdravotní péče, v oblasti návazných služeb a evidenčních systémů a dalších aktivit.

4. 2 Komplexnost řešení problematiky bezdomovectví

Autorka v této části pojednává o nutnosti meziresortní spolupráce na úrovni ministerstev, která vytvoří podmínky pro prevenci a řešení na úrovni komunální. Jak již bylo několikrát popsáno, bezdomovectví je mnohovrstevný problémem, který v kladné i záporné interakci ovlivňuje několik faktorů. Řešení subjektivních příčin bezdomovectví se odehrává spíše na poli individuální sociální a zdravotní péče. Objektívni příčiny mohou být řešeny hlavně komplexním přístupem opatření státní politiky. Při vymezení jednotlivých politik vychází autorka z Beveridgeovy systematiky, kde: „*lze jednotlivé*

---

³⁵PRUDKÝ, L. et al. *Koncepce řešení problematiky bezdomovectví v Praze v letech 2013 - 2020* [online]. Praha: Praha, 2012. Dostupné z: http://socialni.praha.eu/public/3f/6e/ac/1877856_502944_usneseni_rady_hmp_eBook_usneseni_c_224_v_erejny.pdfKoncepce návrhů řešení problematiky bezdomovectví v Praze v letech 2013 - 2020

obory shrnout do souborů zaměřených na úsilí: o zdraví [...]; o vzdělání [...]; o výdělečnou práci [...]; o sociální ochranu proti nouzi [...]; proti zanedbanosti [...].³⁶

4. 2. 1 Péče o zdraví

Péče o zdraví je především v kompetenci Ministerstva zdravotnictví ČR. Úzce však souvisí i se sociálními aspekty života jednotlivce. Jeho dostupnost a na druhé straně i potřeba jedince o své zdraví pečovat, je jedním z faktorů ovlivňujících získání a udržení zaměstnání a participování tak na zdrojích zaměstnáním dosažitelných. Již dříve bylo uvedeno, že každý má právo na ochranu zdraví a bezplatnou zdravotní péči. Základy pro realizaci tohoto práva jsou položeny v zákoně číslo 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění³⁷, podle kterého jsou zdravotně pojištěny všechny osoby mající trvalý pobyt na území ČR. Tentýž zákon upravuje, kdo je plátcem zdravotního pojištění a kdo je pojištěncem státu (za koho stát pojištění hradí). Nabízí se otázka, zda by rozpor mezi právním nárokem a skutečným přístupem ke zdravotní péči bezdomovců nevyřešilo rozšíření okruhu pojištěnců státu o bezdomovce. Předpokladem je jasná definice pojmu bezdomovec pro potřeby zákona o veřejném zdravotním pojištění. Tímto opatřením by se zároveň předešlo zbytečnému zadlužování těchto osob z důvodu neplacení zdravotního pojištění.

Příkladem dobré praxe při zabezpečování zdravotní péče o bezdomovce je existence zařízení, kde se může bezdomovec doléčit v případě vážnějšího onemocnění. Takovýmto zařízením je například Azylový dům s ošetrovatelskou službou, který provozuje Centrum sociálních služeb Praha. Ačkoliv se jedná o zařízení sociálních služeb, je zde zajištěna i péče lékaře a zdravotnického personálu. Nedocenitelná je i ordinace praktického lékaře pro bezdomovce v Praze, kde ošetří osoby, které by běžná zařízení mohla odmítnout. Tuto ordinaci provozuje Naděje.

---

³⁶BEVERIGE, W. In: TOMES, I. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 15. ISBN 978-80-7367-868-5.

³⁷ČESKO. Zákon č. 48 ze dne 28. března 1997 o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 16, s. 1185 – 1264. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1997&typeLaw=zakon&What=Rok&strana=11>

4. 2. 2 Péče o vzdělání

V této části se bude autorka nejprve věnovat pojmu vzdělání, vzdělávání a vzdělávání dospělých. Následně zdůrazní vliv vzdělání na nezaměstnanost a ohrožení sociálním vyloučením, tedy i bezdomovectvím. **Vzdělání** je v Pedagogickém slovníku definováno z obsahového hlediska jako zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány v kurikulu. Souhrnně jsou tyto informace a činnosti chápány jako učivo, obsah vzdělání nebo vzdělávací cíle. Z hlediska procesuálního definuje vzdělání, přesněji **vzdělávání** jako proces, jímž se realizuje vzdělání.³⁸ Andragogický slovník definuje **vzdělávání** jako to, co se označuje odborným termínem edukace, tedy proces řízeného učení a vyučování, k němuž dochází typicky v edukačním prostředí školy nebo jiném edukačním prostředí.³⁹ Tentýž zdroj u pojmu **vzdělávání dospělých** uvádí, že se jedná o vzdělávací proces, který zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity realizované jedinci v rámci formálního a neformálního vzdělávání. Důležitý je také pohled na vzdělávání dospělých jako na součást vzdělávacího systému. Spolu se vzděláváním dětí a mládeže tvoří součást celoživotního učení/vzdělání.⁴⁰ Péče o vzdělání je v kompetenci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, ale na pozadí vzdělávání dospělých je vzdělání propojeno se sociální politikou, politikou zaměstnanosti a politikou rozvoje a řízení lidských zdrojů. Vzdělávání považuje autorka za jeden z nejvýznamnějších faktorů v prevenci chudoby a bezdomovectví. Lidé s nižším stupněm vzdělání jsou více ohroženi nezaměstnaností. Zároveň v rodinách, kde mají rodiče nižší stupeň vzdělání, může dojít k sestupné nebo neměnné vzdělanostní mobilitě, děti v porovnání s rodiči získají nižší nebo stejný stupeň vzdělání. Dalším, kdo může takové děti motivovat k získání vyššího vzdělání, je základní škola a její pedagogové ve spolupráci s výchovnými poradci či sociálními pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí. Z již dříve uvedených údajů vyplývá, že bezdomovci mají ve větší míře základní nebo střední vzdělání bez maturity (81 % z celkového počtu bezdomovců v roce 2011). Stupeň dokončeného formálního vzdělání má vliv na uplatnění se na trhu práce. Získáním alespoň neformálního vzdělání v rámci

³⁸PRŮCHA, J, WALTEROVÁ, E. a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 292. ISBN 80-7178-579-2.

³⁹PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 274. ISBN 978-80-247-3960-1.

⁴⁰PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 275. ISBN 978-80-247-3960-1.

rekvalifikace by se možnosti bezdomovců na trhu práce zvýšily. Rekvalifikacím mohou předcházet návštěvy různých programů zajišťujících získání základních dovedností při hledání práce, při vedení pracovních pohovorů, při práci s počítačem apod. Tyto programy zároveň umožňují nové sociální kontakty a vyplňují jinak nevyužitý čas.

4. 2. 3 Péče o výdělečnou činnost

Zaměstnanost je jedním z nejdůležitějších předpokladů pro získání statusu bydlící osoby. Otázky zaměstnanosti řeší ministerstvo práce a sociálních věcí prostřednictvím úřadů práce. Bezdomovec může být považován za osobu, kterou zákon o zaměstnanosti zařadil mezi osoby, jež potřebují zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání z důvodu zdravotního stavu, péče o dítě, věku nebo jiných vážných důvodů. Dle Tomeše těmito osobami jsou především osoby se zdravotním postižením, osoby do 25 let věku, absolventi vysokých škol po dobu dvou let po ukončení studia, těhotné ženy a matky do devátého měsíce po porodu, osoby pečující o dítě do 15 let, osoby starší 50 let, osoby dlouhodobě nezaměstnané a osoby vyžadující zvláštní pomoc, tj. jedinci v mimořádně obtížných poměrech, (což bezdomovci bezesporu jsou – pozn. autorky), společensky nepřizpůsobiví, osoby po výkonu trestu odnětí svobody nebo osoby ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.⁴¹ Dle autorky výčet těchto osob, vyjma absolventů vysokých škol, koreluje s výčtem osob ohrožených bezdomovectvím. Ministerstvo práce a sociálních věcí zadalo Úřadu práce ČR, aby aktivní politikou zaměstnanosti podporoval zejména znevýhodněné uchazeče na trhu práce.⁴² Ale i při podporování výše uvedených osob je pomoc jednotlivým skupinám poskytována diferencovaně. Na bezdomovce se nahlíží spíše jako na osoby, které za svoji situaci mohou sami. Ačkoliv existují různé podpůrné aktivity a rekvalifikační kurzy, bezdomovci se jich vzhledem ke svému způsobu života nemohou zúčastnit. Aktivitám úřadu práce musí předcházet sociální práce vedoucí k resocializaci osoby žijící bez přístřeší. Této činnosti se věnují ojedinělé projekty, které jsou okrajově vedeny

⁴¹TOMEŠ, I. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 93 . ISBN 978-80-7367-868-5.

⁴²*Statistická ročenka trhu práce v České republice 2013* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro/statisticka_rocenka_trhu_prace_v_cr_v_roce_2013.pdf

organizacemi podporujícími začleňování zdravotně, mentálně či psychicky znevýhodněných osob. Například Česká unie pro podporované zaměstnávání sdružuje 54 nestátních neziskových organizací, avšak pouze 13 z nich se kromě osob se zdravotním znevýhodněním věnuje i osobám jinak znevýhodněným.⁴³ Počet poskytovatelů služeb zaměřených na podporu sociálně znevýhodněných osob se stále mění. Některé zajímavé programy jsou ukončeny nejčastěji poté, co skončí jejich finanční podpora z Evropského sociálního fondu.

4. 2. 4 Sociální péče

Dle autorky by měla sociální péče o bezdomovce být zastřešujícím a koordinačním činitelem, jak v prevenci, tak v následném procesu řešení této problematiky. V otázce prevence bezdomovectví by měla být sociální péče garantem dostupnosti všech informací, které mohou osobě ohrožené sociální vyloučením pomoci obtížnou životní situaci řešit. Konkrétní problémy pak mohou řešit již speciálně zaměřené pracoviště. Hmotné zajištění osob nacházejících se v obtížné životní situaci je řešeno soustavou různých dávek. Jejich zajištění v současné době v České republice zabezpečují dvě státní instituce. Česká správa sociálního zabezpečení je plátcem výplaty všech dávek důchodového a nemocenského pojištění. Úřad práce pak vyplácí všechny ostatní dávky podporující vybrané skupiny osob. Mohou to být dávky spojené s podporou v nezaměstnanosti, dávky pro osoby se zdravotním pojištěním, dávky zabezpečující osoby v hmotné nouzi nebo dávky státní sociální podpory, které podporují rodiny či jednotlivce ve vybraných životních situacích. Včasné a správné využití této sítě může občanům pomoci překlenout obtížnou sociální situaci. Naopak neřešení některých životních situací může v budoucnosti takového jedince vyloučit ze systému sociálního zabezpečení (vzniku nároku na starobní důchod apod.). Další možností sociální péče je poskytování sociální služeb. Škála těchto služeb je definována zákonem 108/2006 Sb. o sociálních službách. Služby může poskytovat kraj či obec

---

⁴³Podporovatelé služby PZ. *Česká unie podporovaného zaměstnávání* [online]. Praha: Česká unie pro podporované zaměstnávání. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/23-poskytovatele-sluzby-pz.html>

prostřednictvím organizací, které za tímto účelem zřídí, nestátní neziskové organizace či soukromý subjekt. Každý poskytovatel sociálních služeb by měl být registrován v registru poskytovatelů sociálních služeb. O zjevného bezdomovce pečují různí poskytovatelé sociálních služeb a s vynaložením velkého úsilí a finančních prostředků zajišťují převážně jen jeho základní životní potřeby. Potenciální bezdomovci zůstávají bez pomoci.

Ačkoliv se může zdát, že bydlení není oblastí, která by měla být součástí sociální problematiky, jeho dostupnost, nebo lépe řečeno nedostupnost, ho do sociální problematiky začleňuje. Tomeš k sociálnímu bydlení uvádí: v Evropě se za sociální bydlení zpravidla označuje dům (byt) pro nízkopříjmové rodiny s výhodnějším nájemným, nejčastěji vybudovaný z veřejných prostředků a spravovaný obcí. V České republice byl tento termín spíše spojován s bydlením, na které investoři získali dotace z Evropské unie nebo z ministerstva pro místní rozvoj.⁴⁴ Takto postavené byty pak získávala pouze část osob na trhu bydlení znevýhodněných. Nejčastěji se jednalo o osoby zdravotně znevýhodněné. Současná bytová politika, která nezaručuje dostupnost bydlení pro některé cílové skupiny obyvatel, si vyžádala nový přístup k této problematice. Mikeszová a kolektiv autorů upozorňují na posilující aspekty dočasnosti, cílené sociální práce, flexibility, osobního přístupu, sociálního začleňování a zákonitostí trhu v oblasti sociálního bydlení. V této souvislosti rozdělují cílovou skupinu sociálního bydlení do dvou základních skupin na osoby, které jsou na trhu bydlení znevýhodněny, ale mají zachovány kompetence k udržení dlouhodobého nájemního stavu, a na osoby, které tuto kompetenci nemají.⁴⁵ Skupina bez kompetencí udržet si bydlení by měla postupně procházet vícestupňovým bydlením od záchytného bydlení po bydlení dlouhodobé. Do této skupiny patří bezdomovci. V tomto duchu byla koncem ledna 2015 ministerstvem práce a sociálních věcí představena Koncepce dostupného bydlení. Autorka v této koncepci a jejím naplnění vidí významný krok v řešení sociálního bydlení a tím i v předcházení bezdomovectví.

---

⁴⁴TOMEŠ, I. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 250. ISBN 978-80-7367-868-5.

⁴⁵MIKESZOVÁ, M. et al. In: LUX, M. a T. KOSTELECKÝ (eds.). *Bytová politika: teorie a inovace pro praxi*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, s. 93 - 119. ISBN 978-80-7419-068-1.

5 ÚSKALÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE S BEZDOMOVCI

Poslední kapitola teoretické části je věnována samotné sociální práci s bezdomovci a úskalím s touto prací spojenými. Jako je obtížné definovat bezdomovectví, existuje i mnoho pohledů na sociální práci. Matoušek definuje sociální práci jako společenskovední disciplínu i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalovat, vysvětlovat, zmírňovat a řešit sociální problémy.⁴⁶ Metody sociální práce se mohou lišit podle řešené problematiky i podle cílové skupiny, na kterou je tato práce cílena. Zaměříme-li se na práci s bezdomovci, je nutné si uvědomit, že se jedná většinou o jedince, kteří pomoc zprostředkovanou institucemi sami nevyhledávají nebo se jí dokonce vyhýbají. V některých institucích nejsou ani vítáni. Bednářová a Pelech vymezili v kontextu streetworku (práce na ulici, terénní sociální práce) specifické cílové skupiny, které sociální pomoc nevyhledávají. Jsou to zejména:

- děti a mladiství trávící většinu času na ulici,
- skupiny jednostranně specificky orientované mládeže,
- pouliční prostitutky a homoprotituti,
- lidé závislí na návykových látkách a patologičtí hráči,
- bezdomovci.

Zároveň považují streetwork jako metodu sociální práce, která namísto pasivních stacionárních modelů řešení sociálních problémů nabízí aktivně vyhledávající sociální intervenci a krizovou pomoc.⁴⁷ Vzhledem k výše popsané averzi některých cílových skupin k institucím jsou tyto skupiny, tedy i bezdomovci, z klasických metod sociální práce vyloučeni. Terénní sociální práce se stává jednou z metod, jež je schopná navázat kontakt se sociálně patologickou skupinou. Terénní sociální práci přináší terénní pracovník služby za klientem, a tím postupně obnovuje důvěru klienta v sociální systém. Terénní sociální práce tak umožní motivovanému klientovi přístup k dalším, kvalitativně vyšším sociálním službám od prvního terénního kontaktu k jakékoliv formě bydlení od azylového domu po bydlení založené na právním vztahu bezdomovce k bytu. Pokud se bezdomovec přesune z ulice do instituce, vzniká zde prostor pro péči o

⁴⁶MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 200 – 201. ISBN 978-80-7367-368-0.

⁴⁷BEDNÁŘOVÁ, Z. a L. PELECH. *Sociální práce na ulici: streetwork*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999, s. 7 - 27. ISBN 80-7239-048-1.

takovéhoto jedince prostřednictvím multidisciplinárního týmu, který je schopen zajistit zdravotní, psychiatrickou či sociální péči vedoucí ke zvýšení možnosti vyřešení klientovy situace.

Velice obecně řečeno je cílem sociální práce pomáhat lidem. Ne vždy se však naplnění tohoto cíle podaří. V případě práce s bezdomovci se jedná o širokou paletu problémů, které je nutné řešit současně. Ke smysluplné spolupráci je důležité získat důvěru klienta založenou na rovnoprávném postavení. Terénní sociální pracovník má právo oslovit potenciálního klienta, ale ten má právo komunikaci s pracovníkem odmítnout. V případě, že se klient rozhodne komunikovat, vzniká tak prostor pro začínající spolupráci. Motivace klienta komunikovat může být dána snahou o změnu jeho situace, nebo snahou zneužít nabízené pomoci bez ochoty změny. Ani snaha o pouhé využití nabízených sociálních služeb nemusí být překážkou spolupráce mezi pracovníkem a klientem. Přístup klienta se může v průběhu času změnit a poskytnutí základních sociálních služeb v podobě stravy, hygieny a základního zdravotního ošetření je prospěšné nejen pro klienta, ale i okolní společnost. Jasně dané hranice vymezí prostor, ve kterém jsou obě strany ochotny jednat a jsou základem profesionálního vztahu. Terénní sociální pracovník zprostředkovává kontakt bezdomovce s běžně žijící společností. Může být průvodcem k dalšímu vyššímu stupni sociální služby poskytované v instituci, která již může klást vyšší nároky i na dodržování pravidel a povinností ze strany klienta.

Nedílnou součástí sociální práce není jen sama práce, ale i to, jak ji vnímá široká veřejnost, jak je hodnocena v médiích a jak k ní přistupují samotní politici na vrcholné či komunální úrovni. V otázce bezdomovectví je způsob medializace velmi důležitý. Kusé informace o tom, co, kde, kdy, jaký bezdomovec provedl nejsou vyvážené s informacemi, které by přinesly odborný i lidský pohled na danou problematiku.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 ANALÝZA KAZUISTIK

Autorka v praktické části bakalářské práce analyzuje kazuistiky čtyř klientů oddělení sociální péče, kde pracuje. Jedná se o klienty, kteří prožili některou z forem bezdomovectví nebo se v ní aktuálně nacházejí. Cílem je popsat genezi a průběh bezdomovectví u těchto klientů a zjištěná poznání komparovat s teoretickými poznatky o příčinách tohoto problému. Příběhy klientů autorka spíše interpretuje. Ani u jednoho z klientů se nejedná o uzavřený příběh. Každodenní běh života může realitu posunout jiným směrem.

Data potřebná k realizaci cíle čerpala autorka ze spisové dokumentace klientů, která obsahuje jak poznatky autorky, tak poznatky dalších spolupracujících subjektů. Každý z klientů byl seznámen s úmyslem autorky použít jejich příběhy v této práci a s použitím informací z jejich spisové dokumentace souhlasil. Při zpracování kazuistik byla pozměněna jména pro zachování anonymity klientů. Jeden z klientů se rozhodl svoji situaci popsat a zhodnotit. Tento pohled je k jeho kazuistice připojen. Při výběru klientů autorka přihlížela k jejich životnímu příběhu, aby nedošlo k popisu stejných skutečností. V závěru praktické části dochází ke shrnutí, ve kterém autorka spojuje konkrétní situaci klientů s poznatky v praktické části.

6. 1 Kazuistika číslo 1

První kazuistika je o třiašedesátiletém klientovi oddělení sociální péče. Se souhlasem klienta jsou informace čerpány z vedené spisové dokumentace. Zjištěné příčiny jsou následně komparovány s příčinami popsány v teoretické části. Na závěr kazuistiky je připojen text samotného klienta, ve kterém se snažil popsat období bezdomovectví i s pocity, které ho provázely.

Osobní údaje

Jméno: Karel

Místo a rok narození: Praha, 1952

Rodinná anamnéza

Stav: vdovec

Otec narozen: 1924

Matka narozena: 1924

Děti: biologický otec syna – klient není uvedený v rodném listu

Profesní anamnéza

Dosažené vzdělání: střední s maturitou

Zaměstnání: Pracovník rádia – materiální zabezpečení – podstatnou část svého aktivního profesního života.

Makro – skladník.

Pan Karel žil ve spokojeném manželství. Chodil do zajímavé práce, žil poměrně společenským životem, byl obklopen řadou známých a přátel. Se synem se však nestýkal. Syn má psychické problémy, žije neuspořádaným stylem života. V roce 2006 pan Karel ovdověl. Bylo to v době, kdy změnil zaměstnání. Tento okamžik spustil sled událostí, které skončily ztrátou domova. Stres způsobený úmrtím manželky vyvolal dlouhodobá onemocnění, jak somatická, tak psychická. Při první příležitosti rozvázal zaměstnavatel s klientem pracovní poměr. Jediným zdrojem příjmu se stal částečný invalidní důchod, který nestačil na pokrytí nákladů na bydlení. Pan Karel bydlel v bytě městské části. Exekuční vystěhování z bytu v roce 2010 zahájilo etapu života bez domova.

Nejprve klient přebýval u známých, on sám několika kamarádům pomohl v situaci, kdy neměli kam jít. Postupem času se však cítil jako přítěž. Od známých se izoloval. Opravdu na ulici se ocitl asi za rok. Navštěvoval Armádu spásy. Na oddělení sociální péče se poprvé objevil v březnu 2012. Neměl platný občanský průkaz ani rodný list. Nepůsobil dojmem bezdomovce, ani se o své situaci nezmínil. Kurátor pro dospělé potřebné doklady zajistil. Záhy po zajištění těchto dokladů se jeho zdravotní stav zhoršil natolik, že byl z ulice rychlou záchrannou službou převezen do nemocnice. Zde

mu bylo poskytnuto základní ošetření a z nemocnice byl ve vysokých teplotách propuštěn. Dosud není schopen říci, jakým způsobem se z nemocnice dostal do centra Sester Matky Terezy. Tyto se v dubnu 2012 telefonicky obrátily na oddělení sociální péče a sdělily, že pečují o nemocného pana Karla. V jejich péči zůstal dva měsíce, dokud se jeho zdravotní stav nezlepšil. Sociální pracovnice oddělení sociální péče v této době pana Karla navštívila, pomohla mu s žádostí o dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí a domluvila ubytování v Azylovém domě Skloněná. Zde začal spolupracovat se sociální pracovníci. Po měsíčním pobytu mu byla nabídnuta možnost ubytování v Azylovém domě Šromova, kde mohl spolupracovat s psychologem zařízení. V průběhu pobytu v Azylovém domě Šromova si vyřídil výplatu částečného invalidního důchodu. Po třech měsících se z azylového domu odstěhoval do komerční ubytovny, ve které žije dodnes. Vzhledem k nízké úrovni ubytovny a problémové klientele, mu byla nabídnuta možnost ubytování na kvalitnější ubytovně. Nabídku klient odmítl, důvodem byla možnost ubytování na jednolůžkovém pokoji, na kterém bydlí, a „baví“ ho pozorovat pro něho někdy „až absurdní chování“ ubytovaných. Na ubytovně bydlí a pracují lidé, se kterými si má co říci. Také zde pečuje o toulavé kočky, zvykl si na ně. Ubytovatel o něm říká, že je trochu podivínský, ale bezproblémový. Klient rád čte, občas chodí na oddělení sociální péče pro knížky, které jsou zde k dispozici. Při návštěvách oddělení sociální péče občas hovoří o svých známých, které potkává, řeší s nimi jen obecné věci. Svoji epizodu zjevného bezdomovectví před nimi tají. Významný je pro něho kontakt se známou, která je s jeho situací obeznámena, je pro něho psychickou podporou.

Klient nemá problémy s alkoholem ani jinými návykovými látkami. Snaží se najít si zaměstnání, ale jeho zdravotní stav ho handicapuje. V říjnu 2014 mu byla zastavena výplata částečného invalidního důchodu, když důvodem bylo ukončení platnosti posouzení zdravotního stavu. Klient nereagoval na výzvu České zprávy sociálního zabezpečení a nedoložil jeho současný zdravotní stav. Uvádí, že někdy má stavy, kdy není schopen nic zařídit. Vše odsouvá. Tato situace je impulzem pro to, aby se klient svému zdravotnímu stavu začal opět věnovat. Sociální pracovnice doporučila návštěvu klienta u jeho praktického lékaře a ambulantního psychiatra, ke kterému v minulosti chodil. Po intervenci na České správě sociálního zabezpečení bude po novém posouzení výplata částečného invalidního důchodu opět obnovena. Do doby

nového posouzení zdravotního stavu a obnovení výplaty důchodu bylo nutné zajistit pana Karla dávkami hmotné nouze. Jediným zdrojem příjmu jsou nyní dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. V dubnu 2015 vznikne klientovi nárok na výplatu starobního důchodu. S nadějí na stálý příjem projevil pan Karel zájem o bydlení v pronajatém bytě – garsonce.

Určení potřeb klienta

- pravidelná péče o klientův fyzický i psychický zdravotní stav,
- zajištění pravidelného příjmu,
- hledání vhodného bydlení.

Individuální plán

- na základě aktuálně zjištěného zdravotního stavu motivovat klienta k pravidelným návštěvám praktického lékaře, v případě potřeby i psychiatra,
- doložit současný zdravotní stav k posouzení invalidity, požádat o zpětné vyplacení invalidního důchodu, po vzniku nároku na starobní důchod o tento požádat,
- po vyplacení doplatku invalidního důchodu vznikne klientovi finanční rezerva, kterou lze využít při hledání vhodného bydlení s právním nárokem nájemní smlouvy, což umožní přihlásit se k trvalému pobytu a zapojit se do systému podpory bydlení prostřednictvím dávek státní sociální podpory – příspěvku na bydlení,
- zaevidování se v knihovně, klient bude mít tak možnost většího výběru k četbě, získá také přístup k internetu, rozšíří svoje sociální kontakty.

Analýza získaných dat

V případě pana Karla vidí autorka řešení jeho situace za pomoci systému sociálního zabezpečení. Vzhledem k věku a zdravotnímu stavu klienta nelze očekávat jeho zapojení do pracovního procesu a zabezpečení jeho potřeb z výdělečné činnosti. Klient projevil zájem o změnu současného bydlení. Nestála forma ubytování na ubytovně může být nahrazena bydlením v nájemním bytě. Při změně formy bydlení bude nutné provést klienta novými pravidly, které bude muset splňovat pro zachování

nároku na pomoc ze systému sociálního zabezpečení. Důležité bude také zachování alespoň minimálních sociálních kontaktů. V tomto směru je důležitou osobou známá klienta. Klient má tendenci uzavírat se před okolním světem a vzniklé problémy neřešit. Poté, co klienta objevil systém sociální péče a služeb, začal mít proces reintegrace klienta zpět do společnosti hmatatelné výsledky. Takto příznivý vývoj může být způsoben absencí některých subjektivních příčin bezdomovectví (závislosti, poruchy osobnosti apod.).

Komparace

Úmrtí manželky je primární a objektivní příčinou vzniku bezdomovectví. Vlivem této příčiny se začaly objevovat další již subjektivní příčiny (zdraví, následná nezaměstnanost), které vedly k bezdomovectví klienta. V počáteční fázi nemohl sociální systém klienta zachytit, klient sám pomoc nevyhledal. Klient se však stal i obětí systémové chyby spočívající v absenci komunikace mezi bytovým odborem majitele bytu (městské části) a oddělením sociální péče, které sídlí v budově úřadu městské části. Z počátku primární příčiny (zdraví a nezaměstnanost) se staly příčinami sekundárními, které znemožňovaly návrat klienta. V současné době je klient skrytým bezdomovcem. V případě, kdy klient nebude řešit své zdravotní problémy, mohou se tyto příčiny stát i příčinami terciárními, které povedou opět ke ztrátě bydlení. Tříletý pobyt na ubytovně osvědčil klientovu schopnost řádně hradit náklady spojené s bydlením a bydlení si udržet.

Pohled klienta

„Tobogán s hodně tvrdým dopadem až na samé dno začal v den smrti mé manželky. Zemřela náhle bez zjevných příznaků nemoci. Velmi ošklivé sváteční dny, jarní svátky Velikonoce, tušil jsem, že už to vše nějak přežiji já, tak už samozřejmě to bude jen horší, nic jako dříve a hlavně to bude o přežití.

Období po smrti ženy bylo spojené s novou prací, ale můj zdravotní stav, který byl vždy ovlivňován silnými otřesy v životě, a to vedlo ihned ke zhoršování zdraví, a přestože se člověk snažil, jezdil do práce přes celé město, tak jednoho dne řekl můj organismus dost, začaly dlouhé anabáze po lékařích a různých zdravotnických zařízeních, celá ta doba vyústila vážným onemocněním a celá ta doba skončila tím, že

jsem se ocitl v částečném invalidním důchodu. Situace zapeklitá a samozřejmě velmi malá možnost najít slušně placené práce. Přežívání s velmi malými prostředky, nemožnost placení zvyšujících se poplatků za bydlení, mě vedlo až do stavů ochromení, apatie. Každý reaguje jinak, ale neznám moc lidí, kteří sami mají dost sil takové těžké situace zvládnout. Já ani nevěděl kam se obrátit a také stud, že člověk je neschopný zvládat život, když momentálně se vše upíná na výkon, „prachy“, zdraví, dravost a vy jste pomalu na cestě do penze. Nikde jsem neviděl žádné možnosti z té situace se nějak slušně dostat. Celý rok jsem byl na neschopence, zdraví se nelepšilo a žil jsem jen na nemocenských dávkách, které samozřejmě nepostačují k pokrytí základních životních jistot, natož k placení inkasa. Kruh se uzavírá, tato část života končila příchodem exekutora, čtyři stěhováků a neuvěřitelným rabováním. Je vám sice nabízena možnost uložení vašeho majetku, ale když nemáte na nájem, těžko budete platit depozitní poplatky, nemáte možnost nějakého umístění, takže vše mizí a vaše věci, vybavení, majetek končí v rukou stěhováků a vy na ulici.

Ale co dál? Jistě Vás to vše dostane tak do kolen a časem se budete podívat, jak to, že jste to vůbec přežil. Pomůže Vám pár známých a časem najdete nějaké cesty jak dále pokračovat. Paradoxně se dostáváte do stavu, kdy jste volný, ničemu nezodpovídáte, nemáte strach o majetek. Váš život je obsažen v tašce, vzpomínkách (ty vám nikdo nevezme) a můžete vyrazit do „světa“. Jednoho dne jsem se tudíž ocitnul v Armádě spásy, kde mi přijímající služba sdělila při pohovoru, že spousta lidí projde stejnými peripetemi a můj životní příběh v podobě úmrtí manželky, mé nemoci, ztráty zaměstnání vede člověka k nim nebo na jinou cestu ulicí.

Chci zdůraznit, že jsem k mému sešupu vůbec nepotřeboval a také nespotřeboval alkohol, nejsem gambler a nepůjčoval jsem si u žádných lichvářů. Armáda spásy je pomalu jediná oficiální organizace, která se snaží o nějakou činnost pro ty tisíce bezprizorných, ale ona je slabá a stát nemůže suplovat. Stát velmi rychle vytvořil exekutorský stav včetně práv, odměn, ale nějak pozapomněl na rostoucí armádu bezdomovců. Tam někde v těchto (ne)úmyslných výrobcích sociálních problémů, jejich narůstání a skoro jejich neřešení, již nyní tuším obrovský problém, který si tato společnost z určitých důvodů nechce uvědomit, zavírá oči, hnusem se otrásá před každým nepřizpůsobivým. Nechce si také nikdo představit při pohledu na tyto ošklivosti, že jednou se to může přihodit i jemu. Společnost je velmi rozpolcená, úmyslně?

Rozpolcená, rozhádaná, frustrovaná, vystrašená, asociální, ateistická, egocentrická. Je to v čím zájmu, aby společnost byla zdivočelá, plná antagonismu? Každopádně jsem díky Armádě spásy nezmrzl na ulici a díky jejím talířům s polévkou přežil moje nejhorší období.

Dalším krokem na mé děsivé cestě bylo zastavení se u Misionářek lásky – Sester Matky Terezy. Je to pravá oáza v srdci obrovského města, pár sester pomáhá bez jakýchkoliv projevů zatracování, nahrazuje okoralost srdce mnohých doktorů, kteří před námi utíkají. Komu a nebo čemu přísahali někteří lékaři je dost jasné, ostatně mnoho lidí se zaštiťuje heslem „ZMĚNILA SE DOBA“. To heslo je mi neobyčejně protivné snad proto, co všechno se tím dá sice i pravdivě označit, ale mne spíš děsí jeho hojně (nad)užívání z úst různých cyniků a klaunů, kteří možná takto jako „mantrou“ zastírají i svoji nejistotu a nedostatečnost. Vlastně ani nevím, jestli si tisíce lidí uvědomují, jak je vše pomíjivé. Měl jsem možnost na té ulici si dost věcí probrat, popřemýšlet, uvědomovat si, ale cena za tento „luxus“ nebyla adekvátní.

Další moje putování (spíše jsem opravdu slyšel na „poutníka“) byla na sociální odbor mé příslušné městské části. Dá se říci, že od té doby se vše po těch mých cestách začalo ubírat díky lidem na magistrátu už konečně dobrým směrem. Proč to tak dlouho trvalo, než jsem našel alespoň nějaké světlo na cestě, Bůh ví. Ta cesta byla lopotná a plná ohavností. Nejsm žádný velký optimista a při pohledu na dnešní společnost si nemohu pomoci, snad moje putování mně trochu víc opravňuje k většímu pesimismu a ponurosti. Kupodivu se mi ale zdá, že mladí, kteří se do tohoto marasmu už narodili, budou asi i lépe odolní vůči nepříznivostem osudu a snad si lépe poradí s některými osudovými záležitostmi. Přál bych jim, aby se doba skutečně změnila a ta slova naplnila dosah. Doufám, že se budou nadále rodit lidé, kteří neuvidí smysl života jen v penězích, kariérách ...

Když člověk chodí městem, tak se špatně hledá třeba i voda k napití. Přeji ostatním, aby nikdy nemuseli prožívat tak nedůstojné, špinavé a zlé časy. Něco mi říká, že proto se nikdo nenarodil.

RK“

6. 2 Kazuistika číslo 2

Druhá kazuistika pojednává o klientce, která je trvale hlášena v jižních Čechách. V Praze se zdržuje asi 5 let. Zdrojem informací je spisová dokumentace vedená na oddělení sociální péče. Klientka s využitím informací v kazuistice souhlasí. Zjištěné příčiny jsou následně komparovány s příčinami popsány v teoretické části.

Osobní údaje

Jméno: Radmila

Místo a rok narození: Český Krumlov, 1967

Rodinná anamnéza

Stav: vdova

Otec: narozen 1941

Matka: narozena 1945

Sourozenci: nejstarší sestra a dva mladší bratři

Děti: bezdětná

Vzdělání a profesní anamnéza

Základní škola, střední odborné učiliště – nedokončeno

Lyra – dělnice, výroba dřevěných rámu – 4 roky

Škoda Plzeň – 2 roky

Rokycany – servírka – 4 roky

Borges – dělnice, automobilová výroba – 2 roky

Různé brigády bez smlouvy

Paní Radmila je druhou nejstarší ze čtyř sourozenců. Rodiče žili nesezdáni, často se stěhovali. Po ukončení základní školy se paní Radmila začala učit obráběčkou kovů v Praze. Bydlela na internátu. Učiliště však nedokončila, hned v prvním ročníku začala v partě pít a kouřit marihuanu. Po vyloučení z učiliště začala pracovat většinou v dělnických profesích, občas jako servírka. Od sedmnácti let byla závislá na marihuaně a hlavně pervitinu. Byla dvakrát vdaná. Prvního manžela si vzala v osmnácti letech,

rozvedla se ve třiceti letech. Druhé manželství trvalo 3 roky, manžel zemřel. Oba manželé byli uživateli návykových látek. V letech 2006 – 2007 byla odsouzena k souhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Již před výkonem trestu občasně žila životem bezdomovce. Přespávala u známých, na nádraží nebo ve vagónech. Živila se vařením pervitinu. Také byla zbavena na čas svéprávnosti. Sestra, trvale žijící v Rakousku, jí umožnila bydlet ve svém rodinném domku v jižních Čechách. Užívání domku paní Radmilou bylo problematické, proto musela rodinný domek opustit. Sestra paní Radmily při jednom z telefonických kontaktů se sociální pracovníci uvedla, že v minulosti se sestře snažila pomáhat, ale pomoc se mýjela účinkem. Vždy byla svojí původní rodinou využívána a sklízela jen výsměch, když se snažila žít řádným životem a chodit do zaměstnání. Je jí sestry líto, snaží se jí být oporou, ale pouze morální.

Od roku 2010 se paní Radmila zdržuje v Praze. Pracovnice oddělení sociální péče byla kontaktována „pejskařkou“, která se s klientkou setkávala při venčení psa v zahrádkářské kolonii. Uvedla, že v rozpadlé chatce bydlí paní se dvěma psy, nemá žádné peníze, živí se sběrem železa a je závislá na lécích, jež najde v popelnicích. Sociálním šetřením bylo zjištěno, že paní Radmila nemá žádné osobní doklady, není vedená v evidenci úřadu práce, je bez příjmu. Živí se sběrem železa. Zděná zahradní chatka, kterou obývá, je částečně pobořená. Majitel chatky o pobytu klientky v chatce věděl, dohodl se s ní, že v chatce může přebývat pokud bude udržovat zahradu kolem ní. Ve stavu, v jakém klientka byla, nebyla schopná udržovat zahradu ani chatku. Sama paní Radmila chtěla svůj současný stav změnit. Nejprve bylo nutné zajistit rodný list a občanský průkaz. Nezbytné finanční prostředky poskytl úřad práce formou mimořádné okamžité pomoci. Trvale je paní Radmila hlášena v jižních Čechách, proto se musela klientka po zajištění občanského průkazu dopravit do místa trvalého bydliště, zde se zaevidovala na úřadu práce a požádala o dávky hmotné nouze, zároveň požádala o převedení výplaty dávek do Prahy. Má zde na ubytovně svoji matku a jednoho z bratrů, který je také závislý na návykových látkách. Říká sice, že ji rodina využívá, ale je to její rodina a nechce být někde sama. Také si myslí, že v Praze bude mít větší možnost najít si zaměstnání. Po převedení dávek hmotné nouze se paní Radmila přestěhovala na ubytovnu, kde může být i se svými psy. Na ubytovně bydlí také její matka s bratrem. Od psů se klientka nechce odloučit, dle jejích slov je má jako

svoje děti, odkládá kvůli nim i plánované hospitalizace. Sociální pracovnice zprostředkovala stomatologa a ambulantní psychiatrii. Paní Radmila navštěvuje pravidelně psychiatrickou ambulanci, občas je hospitalizována v psychiatrické nemocnici. Užívání drog nenávratně poškodilo psychický i fyzický stav klientky, způsobilo toxickou psychózu. V roce 2014 se stala plně invalidní bez nároku na výplatu důchodu. Klientka chtěla také začít splácet své dluhy. Zjistila, že proti její osobě bylo nařízeno 13 exekucí, celkem dluží bez úroků cca 150.000,- Kč. Pohledávky vznikly neuhrazením pokut za černou jízdu, za vyklizení bytu, za nehrazené zdravotní pojištění, u poskytovatelů telefonních služeb, nesplácením půjček u nebankovních společností. Splácení dluhů je pro ní v současné situaci nereálné. Její příjmy činí pouze dávky hmotné nouze. Po uplynutí pěti let od ukončení posledního trestu požádala paní Radmila ve spolupráci se sociální pracovnicí o zahrazení trestů v rejstříku trestů. Stále se snaží hledat si zaměstnání. Občas se jí podaří najít krátkodobou brigádu, kde roznáší letáky nebo plní obálky. Pracovní schopnosti jsou však zdravotním stavem klientky limitovány. Zjištění aktuálního zdravotního stavu otevřelo paní Radmile možnost spolupráce s organizacemi zabývajícími se osobami na trhu práce znevýhodněnými. Od ledna 2015 začala paní Radmila spolupracovat s Fokusem, nestátní neziskovou organizací pomáhající osobám s duševním onemocněním. Od poloviny února 2015 nastupuje do zaměstnání, kde bude skenovat dokumenty a ukládat je do souborů. Zaměstnání ve firmě, která zaměstnává osoby zdravotně znevýhodněné, jí pomohl najít známý. Klientka je obeznámena, že dojde možná k exekčním srážkám ze mzdy. Záleží na výši jejího příjmu ze zaměstnání. Zároveň dojde k postupnému snižování a následně k odejmutí dávek hmotné nouze.

Určení potřeb klienta

- klientka potřebuje stálou psychiatrickou péči,
- nutnost spolupráce s pomáhajícími organizacemi při hledání zaměstnání klientky a při udržování jejího současného stabilizovaného stavu,
- udržení současného bydlení do doby nalezení další formy bydlení (chráněné a následně samostatné bydlení).

Individuální plán

- stále navštěvovat psychiatra, který bude upravovat léčbu dle aktuálního stavu klientky,
- hledat novou formu bydlení, kde nebude klientka v přímém vlivu své původní rodiny.

Analýza získaných dat

Klientka v důsledku závislostí ztratila část svých pracovních schopností, případné zaměstnání může probíhat v režimu chráněného zaměstnávání nebo alespoň u zaměstnavatele, který zaměstnává osoby zdravotně znevýhodněné. Zdravotní stav klientky vyžaduje soustavnou péči psychiatra. Současný typ ubytování je sice lepší než zjevná forma bezdomovectví, ale pro klientku by bylo vhodnější chráněné bydlení u některé organizace pomáhající osobám s psychickým onemocněním. Klientka potřebuje podporovat v sociálních kontaktech mimo původní rodinu.

Komparace

Závislost je primární subjektivní příčinou vzniku bezdomovectví u paní Radmily. Závislost jí postupně připravila o práci, bydlení, dluží částky, které není schopna splácet. Má nenávratně poškozené zdraví. Nezaměstnanost, zdraví, zadluženost a závislost byly sekundárními příčinami, proč klientka na ulici zůstávala. Všechny tyto příčiny mohou být terciárními příčinami, které mohou klientku ke zjevnému bezdomovectví vrátit. V současné době není zjevným bezdomovcem, jedná se o skrytého bezdomovce.

6. 3 Kazuistika číslo 3

Třetí kazuistika je o klientce, která je v evidenci oddělení sociální péče od své zletilosti, kdy byla převedena z evidence orgánu sociálně právní ochrany dětí. Jedná se o dvaadvacetiletou ženu. Zdrojem informací je spisová dokumentace, která obsahuje i sdělení dalších subjektů. Klientka s využitím informací o své osobě souhlasí. Zjištěné příčiny jsou následně komparovány s příčinami popsány v teoretické části.

Osobní údaje

Jméno: Alice

Místo a rok narození: Praha, 1993

Rodinná anamnéza

Stav: svobodná

Otec narozen: 1959

Matka narozena: 1968

Sourozenci: bratr (1989), sestra (1991)

Děti: syn (2012), dcera (2013), syn (2014)

Vzdělání a profesní anamnéza

Speciální škola, Dívčí katolická střední škola – nedokončen 1. ročník

Krátkodobé brigády bez pracovní smlouvy

Slečna Alice je nejmladší ze tří dětí. Vyrůstala v dysfunkční rodině, otec matku i děti fyzicky trestal. Alice byla ze strany rodičů i starších sourozenců týrána. Matka dávala Alici najevo, že ji nechtěla. Chtěla syna. Rodiče se v jejích deseti letech rozvedli. Děti byly svěřeny do péče matky, která se dětem obecně moc nevěnovala, nenaplňovala jejich citové potřeby a střídala partnery. Výchova matky byla nedůsledná. Alice ráda vzpomíná na svého již mrtvého nevlastního dědu, který se jí věnoval. V roce 2010 začaly s Alicí výchovné problémy. Přestala chodit do školy, nevracela se domů, kouřila marihuanu. Začala se sebepoškozovat, být vulgární, slovně i fyzicky agresivní. Následovala hospitalizace v psychiatrické nemocnici. Zde bylo zjištěno, že kouří marihuanu od svých 14 let. Uklidňuje jí to. Dále zjištěny latentní epileptické změny, porucha příjmu stravy (anorexie) a nesocializovaná porucha chování.

Týž rok rozhodl soud o nařízení ústavní výchovy. V kolektivu dalších chovanců výchovného ústavu byla neoblíbená, vymýšlela si neuvěřitelné příběhy, že lži se nechala snadno usvědčit, byla agresivní. Výchovné problémy v zařízení nepřestávaly, i když se časem trochu zklidnila. Ve zletilosti byla z výchovného ústavu propuštěna. Domů se již nevrátila. Rodina byla nucena být opustit z důvodu dluhu na nájemném. Matka i otec si našli nové partnery, starší bratr byl na ubytovně, bral

drogy, sestře se narodilo dítě, žila v podnájmu. Od té doby je pouze v náhodném kontaktu se všemi členy rodiny. Praktický lékař požádal o posouzení zdravotního stavu z důvodu invalidity. Alice nebyla uznána invalidní. Přestala se léčit na neurologii. Absenci domova řešila vztahy s muži, se kterými dočasně bydlela, nebo žila na ulici, přespávala na nádražích, v prostředcích hromadné dopravy apod. V roce 2012 se jí narodil syn, který byl umístěn v ústavu, a poté osvojen. V roce 2013 se narodila dcera, která byla asi čtyři měsíce v péči matky, která měla s přítelem pronajatý byt. Péči o dceru nezvládala, proto byla dcera umístěna na dobrovolný pobyt do zařízení. Nyní je v pěstounské péči. V roce 2014 se narodil syn, který byl osvojený. Každé dítě má jiného otce. V průběhu vztahu s otcem druhého dítěte se začala klientka dopouštět trestné činnosti, přebírala zboží, které nevrátila ani nezaplatila. Vymlouvala se, že neví, co dělala, byla „zhulená“ a přítel ji fyzicky týral, nutil jí k podvodům, vyhrožoval jí a jejich dceři. Alice si ale ráda vymýšlí různé neuvěřitelné příběhy. Lže tak přesvědčivě, že se se svými výmysly dočasně ztotožňuje. Alice nenadužívá alkohol ani tvrdší drogy. „*Fetáky nemá ráda.*“ V rámci trestního stíhání byl vypracován znalecký posudek. Zde je uvedeno, že se jedná o osobu se smíšenou poruchou osobnosti, která je schopna rozpoznat důsledky svého jednání. Obvodním soudem byla odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody v souhrnné délce 12 měsíců.

Alice dochází na oddělení sociální péče nepravidelně, většinou když řeší nějaký problém. Má dluhy na zdravotním pojištění, u dopravních podniků, nehrazené služby u telefonních společností a další dluhy plynoucí z trestné činnosti. Má problémy zůstat v evidenci úřadu práce, nemá nárok na dávky hmotné nouze. Občas se snaží svoji situaci zlepšit. V říjnu 2014 nastoupila zpět na Dívčí katolickou střední školu. Chtěla by se stát pečovatelkou. Do školy chodila jen 1 měsíc, byla vyloučena pro neomluvené absence, drobné krádeže a užívání marihuany ve škole. Její přítel se jí snažil donutit ke změnám, začala chodit do K-centra, kde řeší svoje nadužívání marihuany. Také začala navštěvovat Rubikon centrum, organizaci, která pomáhá zaměstnávat lidi se záznamem v rejstříku trestů a řešit jejich další problémy (zadluženost, získávání pracovních návyků, dovedností apod.). Její postoje při hledání zaměstnání jsou však kontraproduktivní, staví se do pozice člověka, který ví vše nejlépe a nebude nikoho poslouchat. V lednu 2015 ukončila poměr s mužem, u kterého bydlela. V současné době je opět na ulici. Alice se snaží s lidmi manipulovat, staví se do pozice oběti, která za nic

nemůže. Svých chováním se snaží na sebe upozornit. V okamžiku, kdy se lidé manipulovat nenechávají, přestane spolupracovat, je hrubá, a utíká. Je nezdrženlivá, ve snaze uspokojit svoje potřeby jí nečiní potíže páchat drobnou trestnou činnost a následně si jí pak zdůvodnit a ospravedlnit. Při jednání s Alicí se musí stanovit jasná pravidla a na nich trvat. Pomoci jí může, když se naučí potlačovat některé rysy své osobnosti.

Určení potřeb klienta

- finanční zajištění,
- bydlení,
- nutná podpora dalších pomáhajících organizací,
- péče o zdraví.

Individuální plán

- evidence na úřadu práce – zaměstnanost,
- požádat o dávky hmotné nouze,
- zajistit ubytování,
- další spolupráce s K-centrem a Rubikonem.

Analýza získaných dat

Klientka vyrůstala v dysfunkční rodině, má smíšenou poruchu osobnosti. Díky rysům své osobnosti nemá žádné vhodné sociální kontakty. Nechá se snadno ovlivnit bez ohledu na následky svého jednání. Je emočně labilní. Nemá stálé bydlení. Není schopna získat zaměstnání, případně si ho udržet. Neřeší svůj zdravotní stav. Má však snahu svoji situaci změnit.

Komparace

Primární a subjektivní příčinou bezdomovectví klientky je dysfunkční rodina, ve které vyrůstala. Další příčinou je smíšená porucha osobnosti. Ačkoliv bezdomoveckým stylem života žila již před umístěním ve výchovném ústavu, po návratu z ústavu se stala střídavě zjevným a skrytým bezdomovcem. Smíšená porucha osobnosti je zároveň sekundární příčinou, proč klientka na ulici zůstává a terciární příčinou, proč se na ulici vrací. Její zadluženost, trestná činnost, a nezaměstnanost jsou také překážkami při její resocializaci a reintegraci do bydlící společnosti.

6. 4 Kazuistika číslo 4

Poslední kazuistika je o klientce, která je vedená v evidenci oddělení sociální péče. Informace jsou čerpány ze spisové dokumentace se souhlasem klientky. Zjištěné příčiny jsou následně komparovány s příčinami popsány v teoretické části.

Osobní údaje

Jméno: Irena

Místo a rok narození: Praha, 1963

Rodinná anamnéza

Stav: svobodná

Otec: narozen 1938

Matka: narozena 1940

Sourozenci: dva starší bratři a jedna starší sestra

Druh: narozen 1967, zemřel 2012

Děti: syn (1984), syn (1991), dcera (1993), dcera (1996), syn (1999), dcera (2005)

Vzdělání a profesní anamnéza

Základní škola

Tiskárna – dělnice – 6 let

Tesla Strašnice – dělnice – 5 let

Paní Irena je nejmladší ze čtyř sourozenců. Vyrůstala v úplné rodině. Rodiče si zakládali na tom, že jsou slušní Rómové. Děti řádně chodily do školy, rodiče do zaměstnání. Od 15 let začala paní Irena pracovat v tiskárně, kde pracovala do roku 1984, kdy se narodil její nejstarší syn. Otcem byl zahraniční pracovník, který se vrátil do země svého původu. Dva roky byla paní Irena na mateřské dovolené, poté se vrátila do zaměstnání, tentokrát do Tesly Strašnice. V roce 1990 se seznámila s otcem svých dalších pěti dětí. Rodiče paní Ireny nebyli z jejich vztahu potěšeni. Rodiče požádali o svěření nejstaršího syna paní Ireny do své péče. Paní Irena se se svým druhem odstěhovala na Slovensko, kde žili asi rok v rodinném domku společně s matkou druhá. Paní Ireně se na Slovensku nelíbilo, byla zvyklá na život v Praze. Neměla tam komfort, na který byla zvyklá. Na Slovensku musela mimo jiné prát prádlo v potoce. Před narozením jejich prvního syna se paní Irena s druhem vrátila do České republiky. V tomto období zemřel otec paní Ireny, který před tím bránil tomu, aby paní Irena s druhem žila v jejich domácnosti. Paní Irena s druhem a synem se nastěhovali k její matce. Druh byl často nezaměstnaný, přesto se rodina začala rozrůstat. Žila ze sociálních dávek. Byt 3 + 1 byla nucena platit matka klientky. Časem vznikl na bytě dluh, matce paní Ireny byla nabídnuta výměna bytu za menší. Podmínkou bylo, že v bytě bude bydlet pouze matka paní Ireny s vnukem. Rodina paní Ireny v této době bydlela různě u příbuzných, zkusili odjet na Slovensko, nejčastěji se však vraceli k matce klientky. Ve stísněných prostorech bytu 2 + kk, docházelo často ke konfliktům. Nejstarší syn paní Ireny neměl rád druhá své matky, považoval ho za příživníka. Začal užívat drogy, přestal chodit do školy, nevyučil se. Byl umístěn ve výchovném ústavu. Po dovršení zletilosti se vrátil ke své babičce, kde žil se svojí družkou a synem. Vnuk se svojí družkou stále užívají drogy. Dále se do bytu nastěhovala rodina bratra paní Ireny, která zde žila asi rok. V tomto období žilo v bytě šest dospělých osob a devět nezletilých dětí. Do roku 2009 byla paní Irena na rodičovské dovolené. Po ukončení rodičovské dovolené se zaevidovala na úřadu práce – zaměstnanosti. Absolvovala zahradnický rekvalifikační kurz, zaměstnání si však nenašla. Druh byl občas krátkodobě zaměstnaný. Začal mít zdravotní problémy. Stal se částečně invalidní, pobíral nízký invalidní důchod. Rodina dále pobírala dávky státní sociální podpory a hmotné nouze. Na nájemném za byt narůstal další dluh. Matka paní Ireny byla nucena byt v roce 2011 opět vyměnit za byt

1 + 1. Podmínkou bylo, že do nového bytu se nastěhuje pouze se svým vnukem, jeho družkou a synem. Paní Irena s rodinou se odstěhovala nejprve do azylu, ten opustila, nemohla tam žít společně s druhem a údajně zde byly štěnice. Následně se s celou rodinou odstěhovala na komerční ubytovnu. Zde docházelo mezi paní Irenou a jejím druhem ke konfliktům. Partneři se rozešli. Paní Irena se vrátila ke své matce. Její druh odjel na Slovensko, kde v roce 2012 zemřel. Matka paní Ireny se musela opět vzhledem k dluhům přestěhovat, tentokrát do bytu zvláštního určení. Zde mohla bydlet již jen sama. Tři nejstarší děti paní Ireny a jejího druha se po dosažení zletilosti postupně od matky odstěhovaly. Syn se střídavě zdržuje u své přítelky a babičky, které pomáhá. Jedna dcera má již tři děti a žije u svého druha. Další dcera si našla podnájem mimo Prahu. Ani jedno z dětí není zaměstnáno. U paní Ireny zůstaly dvě nezletilé děti, se kterými se přemístila do azylového domu. Zde začala spolupracovat s klíčovou pracovníci zařízení. Ta uvádí, že paní Irena neumí hospodařit. Když dostane peníze, děti je z ní vytahají. Kupuje nepotřebné věci. Děti v azylovém domě také poznaly různé aktivity, které jim matka nebyla schopna zajistit. Jezdí s ostatními dětmi na výlety, zúčastňují se dalších akcí, které azylový dům pořádá. Dcera chodí na doučování. Paní Irenu také dostihly exekuce za neuhrazené pokuty u dopravního podniku. Děti, hlavně syn, nemají žádný mužský vzor. Matka po úmrtí druha nezvládá výchovu dvou nejmladších dětí. Syn začal mít neomluvené hodiny, začal se v partě dopouštět drobných krádeží a byl umístěn do výchovného ústavu. Paní Irena přehnaně pečuje

o nejmladší dceru, vodí ji do školy ze školy, nenechává ji v dětském kolektivu. Paní Irena v současné době pobírá sirotčí důchod na dvě nezletilé děti, dávky státní sociální podpory a hmotné nouze. V březnu 2015 končí paní Ireně pobyt v azylovém domě. Nepodaří-li se klientce najít bydlení, bude jí nabídnut jeden pokoj v azylovém bytě městské části. I zde se bude jednat o časově omezený pobyt. Paní Irena má podanou žádost o byt na městské části, kterou každoročně obnovuje.

Určení potřeb klienta

- zaměstnání,
- bydlení,

- kontaktovat rodinu na organizaci podporující děti v rodině, např. Barevný svět dětí.

Individuální plán

- soustavně hledat zaměstnání,
- hledat bydlení.

Analýza získaných dat

Klientka nikdy neměla svoji vlastní domácnost, vždy bydlela u někoho. Nejprve poslouchala svého otce, potom druhá. Nyní její život řídí nezletilé děti. Je schopná zajistit rodině emoční a omezené materiální potřeby, její výchovné schopnosti jsou však omezené. Patnáct let pečovala o děti a domácnost. Jedinou aktivitou po zaevidování se na úřadu práce byla rekvalifikace. Roli zaměstnané ženy se vyhýbá, jako důvod uvádí péči o nejmladší dceru. Jejími sociálními kontakty jsou jen kontakty v rodině.

Komparace

Klientka s rodinou byly vždy potenciálními bezdomovci. Nikdy ji nevznikl právní nárok k vlastnímu bydlení. S rodinou žila v přelidněném nebo nevyhovujícím bytě. Po úmrtí druhá a ztráty bydlení u příbuzných se stala skrytým bezdomovcem žijícím v azylovém domě. Není zcela jasné, zda primární příčinou bezdomovectví byla dlouhodobá nezaměstnanost druhá a klientky způsobená nízkým stupněm vzdělání či příslušností k etnické menšině. Nezaměstnanost, která je příčinou nedostatku finančních prostředků, je zároveň sekundární příčinou, proč paní Irena skrytou bezdomovkyní zůstává. Klientka není schopná zajistit si bydlení na trhu s byty. Neexistence dostupného sociálního bydlení jí neumožňuje svoji bytovou situaci řešit.

6. 5 Shrnutí

Z výše uvedených kazuistik je zřejmé, že bezdomovectví je výsledkem působení mnoha příčin, které mohou být u každého jiné. Jedna hlavní příčina je katalyzátorem vzniku dalších, které ztěžují inkluzi osob bez přístřeší. Identifikace primární příčiny je

důležitá pro zvolení správného způsobu řešení bezdomovectví u konkrétního jedince. Kazuistiky klientů demonstrují, že problematiku bezdomovectví má smysl řešit.

Ve všech uvedených případech klienti narážejí na nedostačující kapacity zařízení, která bezdomovcům mají pomáhat při jejich reintegraci. Nízkoprahová centra pro svoji přetíženost nemohou kvalitně pomáhat bezdomovcům, kteří potřebují kompletní péči. Alice se vyhýbá návštěvám denního centra, odrazuje jí „*velký počet lidí, feťáci a možnost chytit třeba svrab*“. Paní Irena hledá dlouhodobě alespoň ubytování

v azylu. Nemá jistotu, zda bude někde přijata, většinou je v azylech obsazeno. Zároveň jí městská část nemůže nabídnout bydlení, protože svůj bytový fond zprivatizovala. Disponuje přibližně devadesáti byty v obvodu se sedmdesáti tisíci obyvatel. Při posuzování její žádosti o byt bude bytová komise zjišťovat, zda má paní Irena finanční prostředky na úhradu nájmu. Ve stejné situaci je i pan Karel. Paní Radmila zatím nenašla možnost ubytování v chráněném bydlení. Podaří-li se nastavit systém sociálního bydlení, jak byl představen ministerstvem práce a sociálních věcí, vznikne účinný nástroj v prevenci a řešení bezdomovectví.

Tři ze čtyř klientů dosáhli základního vzdělání. Z toho dva klienti pocházejí z rodin vykazujících sociálně patologické znaky. Tři z pěti dětí klientky ukončily vzdělávání po absolvování základní školy. Ačkoliv je v České republice základní a středoškolské vzdělávání poskytováno zdarma, vyžaduje od rodičů další finanční prostředky (třídní fond, pracovní sešity, úbor, výtvarné potřeby, výlety, kulturní akce, dopravné apod.). Děti z rodin, jejichž příjem se dlouhodobě pohybuje na hranici hmotné nouze, častěji opouštějí vzdělávací systém po ukončení deváté třídy základní školy. Tento trend je podporován i délkou povinné školní docházky, která nyní činí devět let. Děti ani rodiče nejsou motivováni či nuceni pokračovat ve studiu na střední škole. Již dnes je možné takové děti podporovat poskytnutím mimořádné okamžité pomoci ze systému dávek hmotné nouze. Tento nástroj je však uměle potlačován ve snaze ušetřit finanční prostředky ze státního rozpočtu. Vzdělávání dospělých z okruhu nízkopříjmových osob je v praxi uskutečňováno pouze prostřednictvím úřadu práce a některých nestátních neziskových organizací. Jejich nabídka však nemůže pokrýt potřeby těchto osob.

Tři ze čtyř klientů jsou psychiatricky nemocní, pouze jeden z nich má svého praktického lékaře, kterého může v případě potřeby vyhledat. Poté, co se dva klienti začali psychiatricky léčit, přestali být zjevnými bezdomovci a získali ubytování na ubytovně. Lepší dostupnost zdravotní péče je dalším nástrojem při řešení bezdomovectví.

Žádný z klientů neudělal první krok, aby svoji situaci řešil. Pokud ano (Alice), nezvolil vhodné řešení. V sociální práci vidí autorka jednu z dalších možností, jak problematiku bezdomovectví řešit. Poradenskou činností může sociální pracovník bezdomovectví předcházet a terénní sociální prací bezdomovce vyhledat, kontaktovat ho a nasměrovat ho k prvním sociálně zdravějším kontaktům mimo bezdomoveckou komunitu.

Komparací získaných informací v praktické části s poznatky uvedenými v části teoretické autorka potvrdila jejich platnost. Zároveň doložila nutnost problematiku bezdomovectví řešit komplexně z různých hledisek.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala bezdomovectví, jeho příčinám a možnostem řešení. Naše společnost prošla procesem, kdy nejprve považovala bezdomovectví za selhání jednotlivců, kteří nebyli schopni nebo nechtěli svoji situaci řešit. Viníky jejich vyloučení byli oni sami. Řešit jejich situaci měly nestátní neziskové organizace nebo církve. Závažnost tohoto jevu začala společnost vnímat, když se počet bezdomovců začal zvyšovat a nejednalo se jen o osoby, které se staly bezdomovci za přispění subjektivních příčin, většinou svých negativních vlastností a rysů osobnosti. Problém se začal stávat celospolečenským. Potřeba tento problém řešit vyžaduje jeho poznání, ke kterému přispěje teoretická část práce.

Vymezení základních pojmů v teoretické části umožnilo orientaci v dané problematice. Přiblížení různých koncepcí řešení tohoto problému potvrdilo myšlenku, že se jedná o celosvětový problém, jehož vážnost si společnost uvědomuje a snaží se ho řešit. Možnosti řešení uvedla autorka v kontextu různých politik státu, což dokládá potřebu spolupráce různých resortů v boji s fenoménem bezdomovectví. Vzdělávání zařadila mezi důležité prostředky, kterými lze bezdomovectví předcházet. Problémy provázející zjišťování počtu bezdomovců ukazují roztržitost pohledů na bezdomovectví. Zároveň znemožňují získání validních údajů potřebných ke stanovení odpovídajících a účinnějších metod řešení.

Popsáním bezdomovectví na případech jednotlivých klientů dostaly teoretické poznatky lidskou tvář oněch klientů. Jejich konkrétní situace zdůraznila nepřipravenost jednotlivých politik státu tento problém řešit a vytvářet nástroje k jeho prevenci. Autorka tak v praktické části porovnála teoretické poznatky s praxí. Zjistila, že proces bezdomovectví probíhá podle stále se opakujícího vzorce, kde různost výsledku je způsobena růzností proměnných.

Autorka potvrdila nutnost problematiku bezdomovectví studovat a následně řešit. Provedené kazuistiky dokázaly, že se nejedná pouze o neschopnost jednotlivců, ale že se na vzniku bezdomovectví podílí i společnost a stát, který má svým občanům zaručit ochranu a dostupnost jejich práv. Práce je zajímavým propojením teoretických poznatků s realitou lidského života.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Z. a L. PELECH. *Sociální práce na ulici: streetwork*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-048-1.

FISCHER, S. a J. ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

HRADECKÝ, I. et al. *Definice a typologie bezdomovství: zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR*. 1. vyd. Praha: Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

LUX, M. a T. KOSTELECKÝ (eds.). *Bytová politika: teorie a inovace pro praxi*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, s. 93 - 119. ISBN 978-80-7419-068-1.

MAREK, J., STRNAD, A. a L. HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. a P. KODYMOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-002-X

NEŠPOR, J. *Návykové chování a závislost*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.

PRŮDKOVÁ, T. a P. NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

PRŮCHA, J, WALTEROVÁ, E. a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

ŠUPKOVÁ, D. et al. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2245-0.

TOMEŠ, I. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

About FEANTSA. *FEANTSA* [online]. Brussels: FEANTSA, © 2011 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/spip.php?rubrique13&lang=en>

Bezdomovec. In: *Internetová jazyková příručka*. [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. © 2008-2015 [cit.2015-01-11]. Dostupné z:<http://prirucka.ujc.cas.cz/slovo=Bezdomovec&Hledej=Hledej>

Bezdomovci podle nejvyššího ukončeného vzdělání [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014. Dostupné z: [http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/C30039EB43/\\$File/17022114a06.pdf](http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/C30039EB43/$File/17022114a06.pdf)

Co je konsensuální konference? Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, © 2014 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.bezdomovectvi.info/cs/co-je-konsensualni-konference/>

ČESKO. Ústavní zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s 17 – 23. Dostupné z <http://www.psp.cz/doks/laws/listina.html>

ČESKO. Zákon č. 48 ze dne 28. března 1997 o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 16, s. 1185 – 1264. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1997&typeLaw=zakon&What=Rok&strana=11>

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006a, částka 37, s 1257 – 1289. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006b, částka 37, s 1257 – 1289. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ČESKO. Zákon č. 186 ze dne 11. června 2013 o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 77, s. 1774 - 1809. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Ekonomická aktivita obyvatelstva 2011 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014. Dostupné z: [http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/E00036B5A0/\\$File/170218-14.pdf](http://www.scitani.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/E00036B5A0/$File/170218-14.pdf)

ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion. *FEANTSA* [online]. Brussels: FEANTSA, © 2011 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en>

Evropská konsensuální konference o bezdomovectví Brusel, prosinec 2010 [online]. Praha: Sdružení azylových domů v ČR, 2010. Dostupné z: http://www.azylovedomy.cz/soubory/282_Z%C3%A1v%C4%9Bry%20konsensu%C3%A1ln%C3%AD%20konference%202010_web.pdf

Istanbul+5: Agenda Habitat a tisíciletí měst. Informační centrum OSN v Praze [online]. Praha: United Nations Information Center, Prague, © 2005 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=764>

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví. [online]. Praha: Vláda České republiky, 2013. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Koncepce-prevence-a-reseni-problematiky-bezdomovectvi-v-CR-do-roku-2020.pdf>

MYŠÁKOVÁ, M. *Sčítání bezdomovců Praha 2004 – postup zpracování výsledků* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_151.pdf

Národní program reforem České republiky 2014 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/aktualne/NPR-2014.pdf>

Národní zpráva České republiky pro třetí konferenci OSN o bydlení a udržitelném rozvoji měst [online]. Praha: Ústav územního rozvoje. Jan Drbušek, © 2001 - 2014 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/6-mezinarodni-spoluprace/HABITAT/Dokumenty/Narodni-zprava/Narodni-zprava-CZ.pdf>

Obyvatelstvo podle způsobu bydlení a podle velikostních skupin obcí a krajů. Veřejná databáze Českého statistického úřadu [online]. Praha: Český statistický úřad, © 15. 1. 2015 [2015-01-18]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladni-vysledky>

Počet lidí bez domova vzrostl, ale ne těch na ulici. BRNO [online]. Brno: BRNO, © 17. 3. 2014 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/brno-aktualne/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/pocet-lidi-bez-domova-vzrostl-ale-ne-tech-na-ulici/>

Podporovatelé služby PZ. Česká unie podporovaného zaměstnávání [online]. Praha: Česká unie pro podporované zaměstnávání. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/23-poskytovatele-sluzby-pz.html>

PRUDKÝ, L. et al. *Koncepce řešení problematiky bezdomovectví v Praze v letech 2013 - 2020* [online]. Praha: Praha, 2012. Dostupné z: http://socialni.praha.eu/public/3f/6e/ac/1877856_502944_usneseni_rady_hmp_eBook_usneseni_c_224_verejny.pdf Koncepce návrhů řešení problematiky bezdomovectví v Praze v letech 2013 - 2020

Statistická ročenka trhu práce v České republice 2013 [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro/statisticka_rocenka_trhu_prace_v_cr_v_roce_2013.pdf

Strategie Evropa 2020 v kostce. Evropa 2020 [online]. Brussels: Evropská komise, © 28. 11. 2014 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_cs.htm

Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

ŠNAJDROVÁ, Z. a P. HOLPUCH. *Sčítání bezdomovců na území hlavního města Prahy, závěrečná zpráva* [online]. Praha: Magistrát hl. m. Prahy, 2010. Dostupné z: http://socialni.praha.eu/public/44/9f/ae/1877854_502943_zaverecna_zprava_scitani_bez_domovcu_hmp_2010.pdf

SEZNAM ZKRATEK

ČR -Česká republika

ETHOS – European Typology of Homelessness and Housing Exclusion

FEANTSA – European Federation of National Organisations Working with the Homeless

OSN – Organizace spojených národů

Bibliografické údaje

Jméno autora: Iva Dvořáčková

Obor: 7501R022 – Vzdělávání dospělých (Bc. VD)

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Bezdomovectví – jeho příčiny, možnosti řešení

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 47

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 25

Vedoucí práce: Mgr. Petr Gruber